

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

ปัญหาพิเศษ

T119694

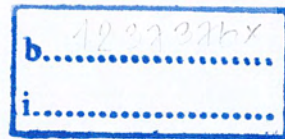
เรื่อง

การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวบ้านผาเจริญ ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

Changes of Temperate Fruits Management Pa Charoen Village,
PangMaPha Sub-district, PangMa Pha District, Mae Hong Son Province.

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน **119694**
วัน,เดือน,ปี - **5** ส.ค. 2555

เสนอ

สาขาวิชาบริหารธุรกิจและพัฒนากการเกษตร

คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กทม.

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (พัฒนากการเกษตร)

พ.ศ. 2553

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ใบรับรองปัญหาพิเศษ

สาขาวิชาบริหารธุรกิจและพัฒนาการเกษตร

คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กทม.

เรื่อง

การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวบ้านผาเจริญ ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า

จังหวัดแม่ฮ่องสอน

Changes of Temperate Fruits Management Pa Charoen Village,

PangMaPha Sub-District, PangMa Pha District, Mae Hong Son Province

โดย

นายถาวร ศรีมีศรี

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษานักศึกษาระดับสูง วท.บ. (พัฒนาการเกษตร)

เมื่อวันที่ 31 เดือน พ.ค. พ.ศ. ๒๕๕๓

ประธานกรรมการปัญหาพิเศษ

(ผศ.พีรชัย กุลชัย)

31 / พ.ค. / ๕๓

กรรมการปัญหาพิเศษ

(อ.ดร.ดวงกมล ปานรศทิพ ธรรมาธิวัฒน์)

31 / พ.ค. / ๕๓

รักษาการแทนประธานสาขาวิชา

(ผศ.สุมาภรณ์ ชันศรี)

31, พค, ๕๓

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวบ้านผาเจริญ อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

โดย : นายถาวร ศรีศรี

ชื่อปริญญา : วิทยาศาสตรบัณฑิต (พัฒนาการเกษตร)

สาขาวิชาเอก : พัฒนาการเกษตร

อาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษ :

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พีรชัย กุลชัย)

31 / พ.ค. / 53

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวบ้านผาเจริญ อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) มีผู้ให้ข้อมูลในการเก็บจำนวน 6 คน

ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านชุมชนผาเจริญส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ก่อนการทำงานวิจัย ชาวบ้านในชุมชนผาเจริญมีระเบียบการให้พื้นที่ถือครองตามจำนวนประชากรในครอบครัว ซึ่งครอบครัวไหนมีประชากรมากก็ได้พื้นที่มาก ครอบครัวไหนมีประชากรน้อยก็ได้น้อย ด้านพื้นที่และการเพาะปลูก ใครจะปลูกอะไร ปลูกอย่างไร ก็ทำไปตามที่อยากจะทำ ซึ่งเป็นการใช้พื้นที่ ที่สิ้นเปลือง เก็บผลผลิตและการบรรจุภัณฑ์ ชาวบ้านใช้วิธีการจำในระยะเวลาต่างของผลไม้ และการบรรจุภัณฑ์ก็ใส่ถุงหิ้ว มัดปากถุง การแปรรูป มีเพียงอย่างเดียวคือการดองเค็ม การตลาด มีการจำหน่ายกับชุมชนใกล้เคียงและหน้าอำเภอปางมะผ้า การรวมกลุ่ม ชาวบ้านรวมกลุ่มกันในด้านพิธีกรรมและพูดคุยกัน

หลังจากเสร็จสิ้นงานวิจัย การพัฒนาศักยภาพการจัดการไม้ผลเมืองหนาว นั้นชาวบ้านก็มีกระบวนการและวิธีคิดที่แตกต่างจากอดีต ชาวบ้านมีการวางแผนและเรียนรู้การเก็บผลผลิต โดยการเก็บและคัดเลือกลูกไปด้วย ทำให้ผลผลิตไม่ช้ำ ส่วนการบรรจุภัณฑ์นั้นชาวบ้านได้นำการบรรจุแบบสุญญากาศมาใช้ อีกทั้งยังออกแบบโลโก้ผลิตภัณฑ์เองด้วย ซึ่งทำให้ผลิตภัณฑ์มีคนรู้จักมากขึ้น การแปรรูปก็มีการเพิ่มขึ้น ชาวบ้านมีการตั้งฝ่ายการตลาดขึ้นมา เพื่อไว้สำหรับติดต่อกับตลาดต่างๆในชุมชนนอกชุมชนและจังหวัดใกล้เคียง มีการรวมกลุ่มในการจัดการไม้ผลเมืองหนาวเป็นกลุ่มๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำนิยม

ปัญหาพิเศษฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ โดยได้รับความกรุณา และความช่วยเหลือจากคณาจารย์หลาย ๆ ท่าน โดยเฉพาะ อาจารย์พีรชัย กุลชัย ประธานกรรมการปัญหาพิเศษ ที่สละเวลาอันมีค่าในการให้คำแนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อผิดพลาด ขอขอบคุณ อาจารย์ ดวงกมล ปานรศทิพ ธรรมาธิวัฒน์ ที่สละเวลาอันมีค่ามาเป็นกรรมการปัญหาพิเศษ พร้อมทั้งให้คำปรึกษาเป็นแนวทางในการดำเนินการศึกษาวิจัยมาโดยตลอดเป็นอย่างดี และขอขอบคุณ อาจารย์ ศุภสมบุญ อึ้งรัตนากร ที่กรุณาสอนวิชาปัญหาพิเศษ ทำให้ผู้วิจัยรู้จักหลักวิธีการทำงานวิจัยอย่างถูกต้องเกิดความเข้าใจ จนได้จัดทำปัญหาพิเศษฉบับนี้อย่างสมบูรณ์ ขอขอบคุณคณาจารย์ประจำภาควิชาเทคนิคเกษตรทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาองค์ความรู้ต่าง ๆ พร้อมกับคำแนะนำด้วยดีตลอดมา และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ภาควิชาเทคนิคเกษตรทุกท่านที่คอยให้การช่วยเหลือทางด้านสถานที่และอุปกรณ์ต่าง ๆ

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ Node แม่ฮ่องสอน ที่ให้ข้อมูลเบื้องต้น ในการทำปัญหาพิเศษ ขอขอบคุณชาวสวนผลไม้ชุมชนผาเจริญ ผู้ที่ให้การสัมภาษณ์นำมาซึ่งข้อมูลผลงานวิจัย ตลอดจนชาวบ้านชุมชนผาเจริญ อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน ที่ให้การต้อนรับและเป็นมิตรภาพที่ดี

ขอขอบพระคุณพ่อแม่ ที่คอยให้กำลังใจ ให้ทุนทรัพย์ ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ที่เป็นกำลังใจคอยตักเตือนให้คำแนะนำ รวมไปถึงช่วยเป็นแรงกระตุ้น และขอขอบคุณทุกท่านที่กล่าวมาทั้งหมด เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยจนกระทั่งสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ถาวร ศรีศรี

พฤษภาคม 2553

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(ก)
คำนิยม	(ข)
สารบัญ	(ค)
สารบัญตาราง	(จ)
สารบัญรูปภาพ	(ง)
บทที่ 1 บทนำ	
ความสำคัญและที่มาของการศึกษา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา	2
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	2
บทที่ 2 การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง	
ความหมายของการเปลี่ยนแปลง	4
งานวิจัยโครงการ การพัฒนาศักยภาพในการจัดการไม้ผลเมืองหนาว โดยชุมชนบ้านผาเจริญ	10
สภาพทั่วไปของบ้านผาเจริญ อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน	11
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	
ประชากร	14
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	15
การเก็บรวบรวมข้อมูล	16
การวิเคราะห์ข้อมูล	16
ระยะเวลาดำเนินการ	16
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล	
ประวัติความเป็นมาของการจัดการไม้ผลเมืองหนาวบ้านผาเจริญ	17
การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวด้านพื้นที่และการเพาะปลูก	25
การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวการเก็บผลผลิตและการบรรจุภัณฑ์	30
การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวด้านการแปรรูป	36

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ(ต่อ)

การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวด้านการตลาด	39
การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวด้านการรวมกลุ่ม	42
ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการจัดการไม้ผลเมืองหนาวบ้านผาเจริญ	45
การวิจารณ์ผลการวิจัย	46
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย	48
ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	49
เอกสารอ้างอิง	50
ภาคผนวก	52
ประเด็นคำถามหลักที่ใช้ในการสัมภาษณ์	53
ประวัติผู้ให้สัมภาษณ์	55

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ตารางแสดงสถานการณ์ และช่วงเวลาที่ไม่ผลแต่ละชนิดออกดอก ติดลูก และช่วงการดูแลรักษา เก็บผลผลิต	32
2 ตารางแสดงคุณภาพของผลผลิตแต่ละชนิด	34
3 ตารางแสดงการเปรียบเทียบจุดดีจุดด้อยในการดองทั้งสองวิธีของชาวบ้าน	38
4 ตารางคุณภาพและส่วนผสมในการดอง	39
5 การเปรียบเทียบการจัดการไม้ผลเมืองหนาว ก่อน - หลัง การทำโครงการวิจัย	44

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่	หน้า
1 แผนที่ชุมชน บ้านผาเจริญ	19
2 สภาพการตั้งบ้านเรือน	21
3-4 สภาพถนนในหมู่บ้าน	21
5 ประเพณีปีใหม่	22
6 ประเพณีกินข้าวใหม่	22
7 การทำหมูแล้วแบ่งกันหลายบ้านเพื่อทำอาหาร	23
8 พื้นที่ป่าสงวน	25
9-10 ชาวบ้านไปศึกษาดูงานที่สถานีเกษตรหลวงดอยอ่างขาง	28
11 การตรวจสอบต้นไม้ผลก่อนปลูก	29
12 การตัดแต่งกิ่งต้นพลัม	29
13 ปฏิทินผลผลิต	33
14 ตัวอย่างโลโก้ผลิตภัณฑ์ชุมชน	36
15 ชาวบ้านที่นำผลผลิตไปขายที่ว่าการอำเภอปางมะผ้า	40
16 ร้านกาแฟที่บ้านสันติชน	41
17 การรวมกลุ่มของชาวบ้านในการกะเทาะเปลือกกาแฟ	42
18 ตัวอย่างใบรับรองแหล่งผลิตพืช (GAP) ชนิดพืชกาแฟ	43

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 1

บทนำ (Introduction)

ความสำคัญและที่มาของการศึกษา (Statement of the problem)

ชาวมุเซอแดงบ้านผาเจริญ อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน เดิมมีวิถีชีวิตดำรงอยู่ด้วยการทำไร่หมุนเวียน เช่น ข้าว ข้าวโพด ถั่วแดง พืชต่างๆ และเลี้ยงสัตว์ เช่น สุกร ไก่ วัว เป็นต้น ต่อมาชุมชนได้รับผลกระทบจากนโยบายการจำกัดพื้นที่ทำกินในเขตป่า ทำให้ไม่สามารถอพยพหรือขยายพื้นที่ทำกินต่อไปได้อีกทั้งพื้นที่ทำกินที่ชุมชนมีอยู่อย่างจำกัดก็ไม่สามารถปลูกข้าวให้ผลผลิตที่เพียงพอต่อการบริโภคของคนในชุมชนได้ตลอดปี จนกระทั่งปี พ.ศ.2527 โครงการพัฒนาพื้นที่สูงไทย - เยอรมัน ได้เข้ามาส่งเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้นอกเหนือจากอาชีพเดิม โดยสนับสนุนให้ปลูกไม้ผลเมืองหนาว เช่น ท้อ สาลี่ และผลไม้อื่นๆ อีกหลายชนิด จนผ่านไปหลายปีชาวบ้านเริ่มเห็นว่าการปลูกไม้ผลเมืองหนาวนั้นไม่ต้องใช้ต้นทุนสูง ใช้พื้นที่น้อย และไม่ต้องดูแลมากเท่าอาชีพเดิม อีกทั้งยังสามารถให้ผลผลิตตลอดปี มีรายได้ต่อเนื่องสามารถนำมาซื้อข้าวไว้เพื่อบริโภคในส่วนที่ไม่เพียงพอจากการทำไร่ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาชาวบ้านได้รับผลกระทบภายใต้สถานการณ์กระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้คนในชุมชนต้องมีค่าครองชีพที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่รายได้ยังเท่าเดิมเนื่องจากไม่สามารถจัดการกับผลผลิตไม้ผลเมืองหนาวที่ออกมาได้อย่างคุ้มค่า ด้วยผลผลิตออกมาในจำนวนเกินกว่าที่จะรับประทานเองในครอบครัวและจำหน่ายไม่หมดถึงแม้ชาวบ้านจะได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานในการแปรรูปด้วยวิธีดองเค็มแต่ก็ไม่สามารถดำเนินการจนเป็นรูปแบบ เนื่องจากขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและความต้องการของตลาดก็มีจำกัดอีกทั้งวิธีการดองเค็มของชาวบ้านก็มีความแตกต่างกัน

เมื่องานวิจัยเพื่อท้องถิ่น(สกว.)เข้ามาชักชวนชาวบ้านทำงานวิจัย มองถึงปัญหาที่เกิดขึ้นชาวบ้านจึงได้รวมกลุ่มกันเพื่อมองปัญหาที่เกิดขึ้น และได้รวมกลุ่มกัน จากนั้นได้พัฒนาเป็นโครงการเริ่มขึ้นตั้งแต่วันที่ 1 เดือนกรกฎาคม 2549 ชื่อโครงการ “การพัฒนาศักยภาพในการจัดการไม้ผลเมืองหนาวโดยชุมชนบ้านผาเจริญ” และงานวิจัยนี้ได้เสร็จสิ้นโครงการเมื่อ วันที่ 30 เดือนมิถุนายน 2551

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงของการจัดการไม้ผลเมืองหนาวที่ชาวบ้านผาเจริญร่วมกับ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (สกว.)ว่าหลังจากที่งานวิจัยเสร็จนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงใช้และแก้ปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา (Objective of the Study)

เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวของชาวบ้านผาเจริญ ต.ปางมะผ้า อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน

ประโยชน์ที่คิดว่าจะได้รับ (Significance of the Study)

- 1.สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ให้ชาวบ้านผาเจริญได้เห็นการเปลี่ยนแปลงในการจัดการไม้ผลเมืองหนาวของชุมชน เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาต่อไป
- 2.สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุงการใช้ที่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น แก้ปัญหาของชุมชน

ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลง การจัดการไม้ผลเมืองหนาวโดยชาวบ้านผาเจริญ ต.ปางมะผ้า อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน ที่เกิดขึ้นหลังเสร็จสิ้นโครงการ การพัฒนาศักยภาพในการจัดการไม้ผลเมืองหนาวโดยชุมชนบ้านผาเจริญ ที่กองทุนสนับสนุนงานวิจัย(สกว.) เข้ามาดำเนินการ โดยทำการศึกษาในประเด็นต่อไปนี้

- สถานการณ์การจัดการไม้ผลเมืองหนาวของชุมชน ได้แก่ การจัดการพื้นที่ รูปแบบวิธีการปลูก การดูแลรักษา การปรับปรุงพันธุ์ ตลอดจนการเก็บเกี่ยวผลผลิต ชนิด ปริมาณ คุณภาพผลผลิตที่ได้ เป็นต้น
- สถานการณ์ ศักยภาพ ข้อจำกัดในการแปรรูปผลผลิตของชุมชน
- สถานการณ์การตลาด รูปแบบการจำหน่ายผลผลิตของชุมชน
- องค์ความรู้ในการจัดการผลผลิต การแปรรูป และการจัดการด้านการตลาดที่สามารถนำมาพัฒนาศักยภาพการจัดการผลผลิตของชุมชนได้
- กระบวนการจัดของกลุ่ม การพัฒนาศักยภาพ เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการกับปัญหาด้านการผลิตไม้ผลเมืองหนาวของตนเองได้

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

การเปลี่ยนแปลง หมายถึง ในด้านการจัดการไม้ผลเมืองหนาวของชาวบ้านผาเจริญ จากโครงการ การพัฒนาศักยภาพในการจัดการไม้ผลเมืองหนาวโดยชุมชนบ้านผาเจริญ ทั้งการเก็บผลผลิต การบรรจุภัณฑ์ การแปรรูป การตลาด และการรวมกลุ่ม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การพัฒนาศักยภาพ หมายถึงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวของชาวบ้านผาเจริญ จากโครงการการพัฒนาศักยภาพในการจัดการไม้ผลเมืองหนาวโดยชุมชนบ้านผาเจริญ

การจัดการ หมายถึง การควบคุมดำเนินงานให้เป็นไปตามความต้องการ และตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ของทีมีวิจัย

ไม้ผลเมืองหนาว หมายถึง ไม้ผล (ผลไม้) ที่ปลูกในพื้นที่ที่เย็น อากาศหนาว ในระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล 800 เมตรขึ้นไป

บ้านผาเจริญ หมายถึง ประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านผาเจริญ หมู่ที่ 5 ต.ปางมะผ้า อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 2

การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Review of Related Literature)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย

1. ความหมายของการเปลี่ยนแปลง

1.1 การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

1.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม

1.3 การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ

1.4 การเปลี่ยนแปลงด้านการพัฒนา

1.5 การเปลี่ยนแปลงด้านการตลาด

2. งานวิจัยโครงการ การพัฒนาศักยภาพในการจัดการไม่ผลเมืองหนาวโดยชุมชนบ้านผาเจริญ

3. สภาพทั่วไปของบ้านผาเจริญ อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของการเปลี่ยนแปลง

วิเชียร รักการ (2529) กล่าวถึงความหมายของการเปลี่ยนแปลงไว้เป็นเวลานานว่าการเปลี่ยนแปลงนั้น จะพิจารณาในลักษณะของการเปรียบเทียบความแตกต่างของสิ่ง ๆ หนึ่งในเวลาที่แตกต่างกัน ฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงจึงเกี่ยวข้องกับเวลา

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536) ได้ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงว่า หมายถึง การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้แปรสภาพจากที่เคยเป็นอยู่มาเป็นสภาพใหม่ โดยมีองค์ประกอบของเวลาเป็นเครื่องกำหนด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นต้องกล่าวถึงระยะเวลาหนึ่งได้เปลี่ยนแปลงไปอีกระยะเวลาหนึ่ง

1.1 การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

สังคมมนุษย์นั้นไม่ได้อยู่ในสภาพที่หยุดนิ่ง หากแต่จะเคลื่อนไหวตลอดเวลา ดังนั้นแนวโน้มโดยทั่วไปของสังคมจึงอยู่ในสภาพที่จะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ได้มีนักวิชาการให้ความหมายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไว้ดังนี้

วิเชียร รักการ (2529) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอาจจำแนกได้เป็น 2 ประการทั้งนี้เพื่อให้ง่ายต่อการพิจารณารูปธรรม กล่าวคือถ้าพิจารณาในแง่ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) นั้นจะเกี่ยวข้องกับระดับพฤติกรรมเป็นสำคัญ ซึ่งหมายถึงเป็นการพิจารณาการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการประพติปฏิบัติการแสดงออกต่าง ๆ ที่เกิดจากการปะทะสังสรรค์ของสมาชิกในสังคม

สนิท สัมครการ(2538)ได้อธิบายถึงความหมายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะเกี่ยวข้องกับความแตกต่างในพฤติกรรมทางสังคมหรือในความสัมพันธ์ทางสังคมในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536) ได้ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่าหมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งเปรียบเทียบความแตกต่างจากระยะเวลาหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปสู่อีกระยะเวลาหนึ่ง นอกจากนี้ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงในระบบโครงสร้างและหน้าที่ของระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ระหว่างมนุษย์หรือกลุ่มคนในสังคมตลอดจนเป็นการเปลี่ยนแปลงการกระทำระหว่างกันทางสังคมในการติดต่อ การกระทำระหว่างมนุษย์หรือกลุ่มของสังคม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2546) ให้ความหมายการเปลี่ยนแปลงขององค์การทางสังคม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่อไปนี้

1.1.1 ขนาดขององค์การสังคม (Size) คือใหญ่ขึ้นหรือเล็กลง

1.1.2 ประเภทขององค์การสังคม (Kind) เช่น จากกลุ่มเพื่อนไปเป็นครอบครัว จากครอบครัวเป็นชุมชน เป็นต้น

1.1.3 ลักษณะขององค์การสังคม (Characteristics) เช่น จากยึดเหนี่ยวกันหลวม ๆ เป็นที่ยึดเหนี่ยวกันเหนียวแน่น จากแบ่งแยกมาเป็นสมัครสมานสามัคคี

1.1.4 สถานภาพและบทบาท (Status-Role) เช่น เคยมีสถานภาพสูงมาเป็นสถานภาพที่ต่ำจากเคยมีสภาพต่ำมาเป็นสภาพที่สูง จากเคยเป็นเพื่อนกันมาเป็นสามีภรรยา กัน ซึ่งบทบาทก็เปลี่ยนไปด้วย

สมบัติ อารงธัญวงศ์ (2550) ได้ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพฤติกรรมของคนในสังคม โดยเฉพาะพฤติกรรมสังคม(Social Behavior) หรือการกระทำทางสังคม (Social Action) อันสืบเนื่องมาจากการมีความสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน (Social Relations) ในระหว่างช่วงเวลาหนึ่งที่ต่อเนื่องกัน และยังคงลักษณะขององค์การเดิมไว้

สรุป การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับโครงสร้างและหน้าที่ของระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน

1.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมได้มีนักมานุษยวิทยาให้ความหมายไว้ดังนี้

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข,(2536)ในปัจจุบันเป็นยุคของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเปลี่ยนแปลงไปมาก ทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรม ประเทศที่พัฒนาแล้วยิ่งพัฒนามากขึ้นส่วนประเทศที่กำลังพัฒนาก็พยายามที่จะพัฒนาประเทศของตนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในทุกประเทศนั้น เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

วิเชียร รักการ (2529) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Cultural Change) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในระดับปทัสถาน(Norms)อันได้แก่การเปลี่ยนแปลงของระบบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ครอบคลุมสังคมนั้น และเมื่อพูดถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมก็จะครอบคลุมไปถึงระเบียบกฎเกณฑ์ ทศนคติ ค่านิยม แบบแผนของความสัมพันธ์ สถานภาพและบทบาทกฎหมายต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งการประพฤติปฏิบัติไปตามปทัสถานเหล่านี้จะอยู่ในโครงสร้างของสังคม

สนธิ สมัครการ (2538) ได้ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงแบบแผนธรรมเนียมประเพณีหรือแนวกำหนดพฤติกรรม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2546) กล่าวถึงความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในด้านวัฒนธรรม ซึ่งแบ่งเป็น 3 รูป คือ

1.2.1 ความคิด (Idea) ได้แก่ ความเชื่อ ความรู้ ค่านิยม อุดมการณ์

1.2.2 การกระทำ (Behavior) ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งอาจแบ่งย่อยออกเป็น วิถีประชา (Folkways) จารีตประเพณี (Mores) และกฎหมาย (Laws)

1.2.3 วัตถุ (Material) ได้แก่ ส่วนที่เป็นวัตถุของวัฒนธรรม เช่น บ้านเมือง เครื่องใช้ เครื่องมือ เครื่องประดับ

สรุป ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ระเบียบแบบแผนและระบบความคิดของสังคมใดสังคมหนึ่งที่เกิดขึ้นในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง

1.3 การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ

บุญยืน ชัยสุโรจน์ (2533) ได้กล่าวถึงความสำคัญของเศรษฐกิจว่า เศรษฐกิจเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ทุกคนในสังคม ในแต่ละวันคนเราจะประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เช่น ปัญหาเรื่องรายได้ ฐานะความเป็นอยู่ การเลือกซื้อสินค้าและบริการ การตัดสินใจลงทุน การประกอบการ ตลอดจนการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐบาล นอกจากนี้เศรษฐกิจยังเป็นปัจจัยที่สำคัญของกำลังอำนาจแห่งชาตินอกเหนือจากปัจจัยอื่น เช่น ปัจจัยทางการเมืองการบริหาร

วัฒนธรรม และการทหาร นั่นคือถ้าเศรษฐกิจดี ประเทศชาติก็เข้มแข็ง สามารถใช้อาวุธยุทธโธปกรณ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มาป้องกันประเทศได้ ประชาชนไม่ต้องกังวลเรื่องความเป็นอยู่ ประชาชนจึงมีความสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือด้านอื่น ๆ สังคมจะมีความสงบเรียบร้อย ไม่มีปัญหาสังคมที่เกิดตามมาจากปัญหาเศรษฐกิจ ในทางตรงกันข้าม ถ้าเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำประชาชนมีสภาพอดอยากหรือยากจน และขาดอำนาจซื้อ ผู้ผลิตสินค้าและบริการก็ต้องลดการจ้างงานหรือปลดพนักงานออก ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงาน ไม่มีรายได้และก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น อาชญากรรม นอกจากนี้ถ้ารัฐบาลมีรายได้น้อยก็จะขาดแคลนเงินงบประมาณในการพัฒนาประเทศ ต้องก่อหนี้เป็นภาระแก่ประเทศในภาพรวม ทั้งยังต้องพึ่งพิงประเทศให้กู้จึงอาจถูกครอบงำ ยิ่งไปกว่านั้นถ้าเกิดช่องว่างในการกระจายรายได้ มีความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยและคนยากจนเป็นอย่างมากแล้ว ก็อาจทำให้เกิดความแตกแยกในชาติ จนกระทั่งนำไปสู่ความขัดแย้งและการต่อสู้กันของคนในชาติเดียวกันได้

จากความคิดของนักวิชาการพอสรุปได้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นประเภทหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เพราะการพัฒนาต้องมีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ จึงหมายถึง การเปลี่ยนแปลงในด้านการผลิต การจำหน่ายและการบริโภค รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่าง ๆ

1.4 การเปลี่ยนแปลงด้านการพัฒนา

สัญญา สัญญาวีวัฒน์ (2546) ได้อธิบายถึงการพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลงตามแผนหรือการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง นั่นคือการพัฒนาที่ได้เป็นเรื่องธรรมชาติ หากเป็นความพยายามของมนุษย์ พยายามที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น โดยกำหนดทิศทางหรือรายละเอียดเอาไว้ล่วงหน้าว่าจะพัฒนาอะไร พัฒนาอย่างไร ช้าเร็วอย่างไร ใครจะเป็นผู้พัฒนาและถูกพัฒนา เป็นต้น ซึ่งเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาอยู่ที่คน คนเป็นทั้งผู้ถูกพัฒนาและผู้รับผลของการพัฒนา มองคนเป็นกลุ่ม หรืออยู่ในกลุ่ม ดังนั้นการพัฒนาคนจึงรวมถึงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจการเมือง และสังคมวัฒนธรรม

สุชาติ ศรียารัตน์ (2550) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลง (Change) กับการพัฒนา (Development) มีความสัมพันธ์กัน จะต่างกันที่คุณภาพของการเปลี่ยน ถ้าเปลี่ยนดีขึ้น เรียกว่าพัฒนาการ สำหรับการเปลี่ยนแปลงนั้น จะเปลี่ยนไปในทางที่ก้าวหน้าหรือถดถอยก็ได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงใซ่ว่าจะดีเสมอไป

วิเชียร รักการ, (2529) ให้ความหมาย"การพัฒนา" (Development) ว่าการพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ได้กำหนดทิศทางและจุดมุ่งหมายรวมทั้งการควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงไว้ตามระยะเวลาที่สามารถกำหนดได้ด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.5 การเปลี่ยนแปลงด้านการตลาด

"กลยุทธ์การตลาด สำหรับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง".2551.[ออนไลน์] ในยุคโลกไร้พรมแดนนี้ มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่างๆ เนื่องจากการไหลทะลักของข้อมูล ข่าวสารอย่างมหาศาล ไม่ว่าจะ เป็นการเปลี่ยนแปลง ทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง เทคโนโลยี และเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลง เหล่านี้เอง ที่ส่งผลให้ความต้องการ และพฤติกรรมของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไป และถ้านักการตลาด ไม่ศึกษาความเปลี่ยนแปลง และไม่ปรับปรุงแนวคิด ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของผู้บริโภคเหล่านั้น ก็ยากที่จะทำการตลาดได้สำเร็จ และตรงใจตรงกับความต้องการของผู้บริโภคปัจจุบันนอกจากมีการ แข่งขันกันอย่างรุนแรงในตลาดแล้ว ผู้บริโภคยังมีทางเลือกมากมาย แต่ยังรู้สึกว่าคุณยัดเยียด ในสิ่งที่ยังไม่ค่อยตรงกับความต้องการมากนัก ดังนั้น แนวโน้มของตลาดในปัจจุบัน จะเป็นการมุ่งเน้น การสร้างความแตกต่างของผู้ผลิตภัณฑ์ (product differentiation) ขณะที่การแบ่งส่วนตลาด (market segmentation) มีความสำคัญน้อยลง นักการตลาดมุ่งการตอบสนองเฉพาะรายมากขึ้น (customization) กลยุทธ์หลักๆ ของนักการตลาดสำหรับ ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงสรุปได้ดังนี้

1. การสร้างความพึงพอใจของลูกค้า ไม่ว่าจะเป็ยุคไหน ลูกค้าเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดของ ธุรกิจเสมอ เพราะลูกค้าเป็นที่มาของรายได้ การรักษาความสัมพันธ์ และความพึงพอใจของลูกค้า ที่ จะช่วยรักษา และเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ธุรกิจ ปัจจัยที่สร้างความพึงพอใจให้ลูกค้ามี หลายประการ เช่น คุณภาพของสินค้าและบริการ ราคาที่เหมาะสม คุณค่าของสินค้าตามที่ลูกค้าคาดหวัง ความสะดวก หรือการเข้าถึงของสินค้ากระบวนการสร้างความพึงพอใจเริ่มจาก การพัฒนาแนวคิดและนโยบาย การ วิจัยตลาด วิเคราะห์ความจำเป็น และความต้องการของลูกค้า วางแผนความต้องการเฉพาะของ สินค้าและบริการ ทำการตลาดและขายผลิตภัณฑ์ ทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่แห่งคุณค่า (value chain) ควรเป็นกระบวนการที่สร้างคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ การส่งมอบสินค้า และบริการโดยมีช่องทาง การสื่อสารที่ถึงตัวลูกค้าโดยตรง จัดเตรียมบริการที่ลูกค้าพึงพอใจ และเก็บรวบรวมวิเคราะห์ ประเมินความพึงพอใจของลูกค้า

2. การบริหารสัมพันธ์ภาพกับลูกค้า (customer relation management) หรือ CRM ไม่ว่าจะ ธุรกิจจะขายสินค้าหรือให้บริการใดๆ ก็ตาม การรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้า จะทำให้ลูกค้ามี ความซื่อสัตย์ในตราสินค้า (Brand Loyalty) จะใช้สินค้าของเราไปตลอด และป้องกันการโจมตีของ คู่แข่งได้อีกด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้า ทำได้ด้วยการให้ผลประโยชน์เพิ่มเติมไม่ว่าจะเป็น ของขวัญ ส่วนลด การติดต่อกับลูกค้าอย่างสม่ำเสมอ ทั้งก่อนซื้อ ขณะซื้อ และหลังซื้อ การเอาใจใส่จะเป็น การแสดงถึงความจริงใจในการบริการ การอำนวยความสะดวก อาจแนะนำเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ตอบข้อสงสัย ซึ่งต้องเป็นการติดต่อแบบสองทาง และสะดวก เช่น โทรศัพท์ ส่งอีเมล การจัดกิจกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พิเศษ โดยให้ลูกค้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น เช่น กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว กิจกรรมเพื่อชุมชนเพื่อสังคม

3. การสร้างตราผลิตภัณฑ์ (brand building) การสร้างตราผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความภักดีของลูกค้า การสร้างตราคือการให้ผู้บริโภครับรู้ถึงคุณภาพ ภาพลักษณ์ จุดเด่นที่เราต้องการสร้างให้เกิดขึ้นในใจของผู้บริโภค การสร้างตราที่ดีต้องสื่อว่าผลิตภัณฑ์นั้นคืออะไร มีคุณประโยชน์ (benefits) มีคุณค่า (values) อย่างไรก็ตามการสร้างแบรนด์คือการสร้างความแตกต่างในการรับรู้ ฉะนั้น แบรนด์ของเราต้องไม่เหมือนใคร โดดเด่น แปลกใหม่ สร้างความพิเศษทั้งด้านรูปแบบ คุณค่าและอารมณ์ และต้องแตกต่าง ซึ่งหลักในการสร้างความแตกต่างคือ ต้องง่าย สมเหตุสมผลและมีความชัดเจน

4. การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ (integrated marketing communication) หรือ IMC การส่งข้อมูลข่าวสาร ไปยังผู้บริโภคเป็นสิ่งจำเป็น แต่ในยุคที่ผู้บริโภคมีความแตกต่างกัน ลักษณะของสินค้าที่เฉพาะตัว และราคาของสื่อแต่ละชนิดที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่งบประมาณของเจ้าของสินค้ามีจำกัด การเลือกวิธีการสื่อสาร การตลาดที่ดี เหมาะสมกับสินค้าและลูกค้า ประหยัด และมีประสิทธิภาพ ย่อมเป็นสิ่งจำเป็นหลักการของการสื่อสารทางการตลาดคือ การประยุกต์ใช้สื่อ และการติดต่อสื่อสารไปยังลูกค้าในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการใช้โฆษณาการประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการขาย การใช้พนักงานขาย การตลาดทางตรงและอีกหลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีมีจุดเด่นจุดด้อยต่างกัน ฉะนั้น การผสมผสานแต่ละวิธีที่ลงตัวจะทำให้การสื่อสารการตลาดประสบความสำเร็จ

5. การสร้างมูลค่าเพิ่ม (value added) การสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าเป็นสิ่งจำเป็น แต่การสร้างมูลค่าเพิ่มที่มากกว่าคู่แข่ง จะทำให้ลูกค้าพึงพอใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งการสร้างมูลค่าเพิ่มอาจทำได้ด้วยการเสนอผลประโยชน์ที่ลูกค้าต้องการ รับประกันที่ดีกว่า สร้างความสะดวกสบาย สร้างความรู้สึกที่ดี บริการที่รวดเร็วทันใจมากกว่า ดีกว่า

6. การสร้างและใช้ฐานข้อมูลทางการตลาด (database) การสร้างฐานข้อมูลทำให้เรามีข้อมูลของลูกค้า ข้อมูลทางการตลาด นักการตลาดยุคใหม่จำเป็นต้องรวบรวมข้อมูลทางการตลาด วิเคราะห์แนวโน้ม วิเคราะห์การแข่งขัน พยากรณ์ความเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมทั้งสามารถวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และพร้อมหาแนวทางแก้ไขในอนาคตได้อีกด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล มีทั้งข้อมูลอย่างง่าย และการวิจัยที่ซับซ้อน นักการตลาดต้องหาวิธีที่เหมาะสมกับธุรกิจที่สุด เช่น การพูดคุยกับลูกค้า การสำรวจข้อมูล ข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากศูนย์รวบรวมข้อมูล ทั้งหน่วยงานราชการ และเอกชน แต่ข้อมูลเหล่านี้จะไม่เกิดประโยชน์เลย ถ้าไม่มีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านี้มีเหมาะสมและถูกต้องหลายๆ กลยุทธ์ที่ได้กล่าวข้างต้น เป็นกลยุทธ์ที่นักการตลาดรู้จัก และใช้กันอยู่ แต่จะประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสินค้า เหมาะสมกับลูกค้าที่มีลักษณะ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แตกต่างกัน มีพฤติกรรมที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพต่างหาก เป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับนักการตลาดในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง

2.งานวิจัยโครงการ การพัฒนาศักยภาพในการจัดการไม้ผลเมืองหนาวโดยชุมชนผาเจริญ

แสนสะอาด สีนสายไทย และคณะ. (2552) รายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ฉบับนี้มีเนื้อหาในการศึกษา ทดลอง และสรุปแนวทางในการพัฒนา ในโครงการ "การพัฒนาศักยภาพในการจัดการไม้ผลเมืองหนาวโดยชุมชนบ้านผาเจริญ หมู่ที่ 5 ต.ปางมะผ้า อ.ปางมะผ้า แม่ฮ่องสอน" การดำเนินงานวิจัยดังกล่าวอยู่ในระหว่าง วันที่ 1 เดือนกรกฎาคม 2549 – วันที่ 30 เดือนมิถุนายน 2551

โครงการนี้เกิดจากความตั้งใจ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่ทำอาชีพการปลูกไม้ผลเมืองหนาวในระบบเกษตรอินทรีย์เพื่อให้เกิดความยั่งยืน และอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างสมดุล ตามสภาพการดำรงชีวิตของพี่น้องชาวชนบทในปัจจุบันนี้มีภาวะติดหนี้สินจากแหล่งเงินกู้ เพื่อกู้ออกมาทำการเกษตรแต่เมื่อทำผลผลิตออกมาแล้วไม่สามารถตั้งราคาขายเองได้จึงเสียเปรียบพ่อค้าคนกลาง และเกิดภาวะทับถมหนี้สินขึ้นทุกปี สำหรับชาวบ้านผาเจริญซึ่งเป็นชุมชนเล็ก แต่มีการคิดอยู่ตลอดเวลาว่าทำอย่างไรชีวิตจะดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเองและไม่ต้องติดหนี้เพิ่ม แต่ที่ติดอยู่แล้วก็ค่อย ๆ ลดลงไป ซึ่งก็ทำได้ผลในระดับหนึ่ง

โครงการนี้เกิดขึ้นได้จากจุดเริ่มต้นของคิด เกิดคำถามในใจ จากการตั้งวงน้ำชานำไปถึงการถกเถียงปัญหาในชีวิตประจำวันเพื่อความอยู่รอด "ด้วยตนเอง" ปัญหาที่ทำให้เกิดโครงการมีอยู่ 3 ประการหลักคือ 1. นโยบายของทางราชการที่ห้ามทำไร่ด้วยกรขยายพื้นที่ใหม่ 2. เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 3. ไม่สามารถย้ายที่อยู่อาศัยเพื่อการเลี้ยงสัตว์และขยายพื้นที่ทำกิน

เมื่อมีคำถามเหล่านี้แล้วชุมชนชาวบ้านจะทำอย่างไร (คิดไปก่อน คิดเรื่อย ๆ เพื่อให้มีความหวังว่าสักวันน่าจะดีขึ้นกว่าเดิม) ในเบื้องต้นนั้นชาวบ้านได้พูดคุยไปก่อนว่าเราน่าจะต้องเปลี่ยนระบบการปลูกพืชจากการใช้สารเคมีเป็นระบบธรรมชาติ และพัฒนาเป็นระบบเกษตรอินทรีย์ ให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรในการจัดการระบบการผลิตไม้ผลเมืองหนาวให้มีคุณภาพมากกว่าเดิม รวมทั้งการแปรรูปและการตลาด และนำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1) ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การจัดการผลผลิต การแปรรูป และการจำหน่ายไม้ผลเมืองหนาวของชุมชน ระยะที่ 2) ศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการผลผลิต และการแปรรูปไม้ผลเมืองหนาวทั้งจากภายในและนอกชุมชน ระยะที่ 3) พัฒนาศักยภาพในการจัดการผลผลิต การแปรรูป และการตลาดไม้ผลเมืองหนาวที่เหมาะสมกับชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผลการดำเนินวิจัยได้ทำให้เกษตรกร เยาวชน และทีมวิจัยได้ทราบถึงสถานการณ์ของการผลิตไม้ผลเมืองหนาวของชุมชน มีการเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง และได้ทำการตลาดกับคลังเกษตรกรอินทรีย์ ISAC มีการจัดการขายเป็นปีต่อปี สิ่งที่สำคัญและความพอใจของทีมวิจัยคือได้ประสบความสำเร็จตามความคาดหวังก่อนดำเนินงานคือ

1. ทีมวิจัย ชาวบ้าน และกลุ่มเกษตรกรได้รู้ถึงสถานการณ์ปัญหาและสาเหตุของการจัดการผลผลิต การแปรรูปและการจำหน่ายไม้ผลเมืองหนาวของชุมชนผาเจริญได้อย่างชัดเจน

2. ทีมวิจัย ชาวบ้าน และกลุ่มเกษตรกร สามารถพัฒนาศักยภาพในการจัดการผลผลิต การแปรรูปไม้ผลเมืองหนาวในรูปแบบทางเลือก และการจัดการด้านการตลาดที่เหมาะสมกับชุมชนผาเจริญได้

แต่อย่างไรก็ตามยังมีความต้องการของชุมชนที่ชุมชนเองไม่สามารถจัดการและไม่มีกำลังพอที่จะทำได้คือ 1) ระบบน้ำเพื่อการเกษตร 2) สร้างศูนย์ข้อมูลเพื่อการถ่ายทอดความรู้และผลการวิจัยในการพัฒนาการจัดการไม้ผลเมืองหนาว

3. สภาพทั่วไปของบ้านผาเจริญ อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

แสนละอวด ดินสายไทย และคณะ. (2552) ตำบลปางมะผ้า เป็นตำบลในเขตการปกครองของอำเภอปางมะผ้า ซึ่งประกอบด้วย 11 หมู่บ้านได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านแม่ละนา, หมู่ที่ 2 บ้านปางคาม, หมู่ที่ 3 บ้านไม้สูง, หมู่ที่ 4 บ้านจะโป๊ะ, หมู่ที่ 5 บ้านยาป่าแหน, หมู่ที่ 6 บ้านผาแดง, หมู่ที่ 7 บ้านไม้ล้าน, หมู่ที่ 8 บ้านห้วยเอี้ยง, หมู่ที่ 9 บ้านลูกช้างหลาม, หมู่ที่ 10 บ้านผาเผือก, หมู่ที่ 11 บ้านบ่อไคร้

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดกับหมู่ 5 บ้านยาป่าแหน ระยะทางห่างกัน 2 กิโลเมตร มีภูเขากั้นอยู่

ทิศใต้ ติดกับหมู่ 1 บ้านแม่ละนา ระยะทางห่างกัน 2 กิโลเมตร มีภูเขากั้นอยู่

ทิศตะวันออก ติดกับเขตพื้นที่ทำกินของชาวบ้านยาป่าแหน แม่ละนา และบ่อไคร้

ทิศตะวันตก ติดกับแม่น้ำแม่ละนา และพื้นที่นาของชาวบ้านแม่ละนา และยาป่าแหน

บ้านผาเจริญ เป็นหมู่บ้านลาหู่เล็กๆที่มีหลังคาเรือนเพียง 15 หลัง อยู่ห่างจากอำเภอปางมะผ้าประมาณ 15 กิโลเมตร ชาวภูเซอแดงบ้านผาเจริญ อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน เดิมทีมีวิถีชีวิตดำรงอยู่ด้วยการทำไร่หมุนเวียน เช่น ข้าว ข้าวโพด ถั่วแดง พืชต่างๆ และเลี้ยงสัตว์ เช่น สุกร ไก่ วัว เป็นต้น ต่อมาชุมชนได้รับผลกระทบจากนโยบายการจำกัดพื้นที่ทำกินในเขตป่า ทำให้ไม่สามารถอพยพหรือขยายพื้นที่ทำกินต่อไปได้ อีกทั้งพื้นที่ทำกินที่ชุมชนมีอยู่อย่างจำกัดก็ไม่สามารถปลูกข้าวให้ได้ผลผลิตที่เพียงพอต่อการบริโภคของคนในชุมชนได้ตลอดปี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หนึ่งนุช ท่องมนตวิทย์ (2544) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของการเปลี่ยนแปลงการผลิตทางการเกษตรของชุมชนชนบท พบว่า การผลิตทางการเกษตรของบ้านห้วยไม้หก แต่เดิมมีลักษณะแบบยังชีพ คือ ทำการเกษตรสำหรับบริโภคในครัวเรือน ปัจจุบันไม่ผลิตเพื่อบริโภคอย่างเดียว แต่มีการผลิตเพื่อจำหน่ายเป็นเงินรายได้ครอบครัวด้วย โดยเฉพาะการทำการผลิตพืชเชิงเดี่ยว ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการผลิตได้แก่ เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และการรับซื้อผลผลิต การปลูกพืชเพื่อจำหน่ายมีผลต่อความเชื่อและความสัมพันธ์กับชุมชนในลักษณะที่ลดลง มีการดูแลเอาใจใส่ทุกขั้นตอน มิฉะนั้นจะได้ผลผลิตไม่มีคุณภาพจึงต้องดูแลเอาใจใส่อย่างมาก ทำให้ความสัมพันธ์กับชุมชนลดลง นอกจากนี้ยังใช้ระบบการจ้างแรงงานแทนการแลกเปลี่ยนแรงงาน ทำให้ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาแรงงานลดลงไปด้วย

เฉลิมศักดิ์ ชัดติยะ (2541) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกรเปลี่ยนแปลงทางสังคมอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตด้านการเกษตรของชุมชนกะเหรี่ยงพบว่า ในอดีตการผลิตของชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่ยางห้ามีความผูกพันกับธรรมชาติ มีความเป็นอยู่แบบง่าย ๆ การผลิตทางการเกษตรเน้นเพื่อการบริโภคในครัวเรือน มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตกันระหว่างเครือญาติและเพื่อนบ้าน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบเครือญาติ ต่อมาเมื่อนายทุนได้นำเอาพืชเศรษฐกิจโดยเฉพาะสตรอเบอร์เข้ามาในชุมชน ทำให้ระบบการผลิตของชุมชนเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อบริโภคเป็นการผลิตเพื่อขาย มีการนำเอาเทคโนโลยีทางการเกษตรเข้ามาใช้ในการผลิต ส่งผลต่อกระบวนการผลิตของชุมชนในด้านวิถีการผลิตระบบความสัมพันธ์ ความเชื่อ ค่านิยมและวิถีชีวิต ระบบเงินตรากลายเป็นปัจจัยสำคัญในการแลกเปลี่ยน ทั้งนี้เพื่อให้ได้สิ่งของที่ตนต้องการและยังเป็นการบ่งชี้ถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจ

กัญญารัตน์ อันตระกูล (2540) ได้ศึกษาการปรับเปลี่ยนอาชีพของเกษตรกรในชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบทว่า มีลักษณะที่เป็นกระบวนการ กล่าวคือ เริ่มจากที่เกษตรกรประสบปัญหาจากการประกอบอาชีพในภาคเกษตร อันเป็นสิ่งที่บีบบังคับให้ต้องพยายามค้นหาวิธีการในการแก้ไข โดยการพยายามศึกษาเรียนรู้แหล่งข้อมูลต่างๆ และพยายามเลือกสรรวิธีการที่คิดว่าสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการสำหรับรูปแบบของการปรับเปลี่ยนอาชีพประกอบด้วย รูปแบบทั้งจากภายนอกและภายในชุมชน โดยการถูกชักชวนจากญาติมิตร คนรู้จักคุ้นเคย นายทุน ตลอดจนการได้รับข่าวสารข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ ของภาครัฐและเอกชน โดยวิธีการปรับเปลี่ยนอาชีพในลักษณะ

ของการเลียนแบบและการถูกชักชวนปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการปรับเปลี่ยนอาชีพ ได้แก่ ปัจจัยที่เป็นแรงดึงดูดผลักดันและสนับสนุนทั้งทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการศึกษา จากการปฏิสัมพันธ์กับชุมชนภายนอกทำให้เกิดค่านิยมเรื่องอาชีพ ที่คิดว่าจะสามารถสร้างรายได้และความมั่นคงใน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อาชีพ ขณะเดียวกันก็มีปัจจัยเกี่ยวกับความคาดหวังต่อชีวิตใหม่ ภาวะรับผิดชอบต่อครอบครัว การครอบงำ ของลัทธิบริโภคนิยม และการศึกษาเป็นสิ่งผลักดันให้เกิดการปรับเปลี่ยนอาชีพ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยสนับสนุนทางสังคม เช่น แหล่งข้อมูลข่าวสารการได้รับความช่วยเหลือพื้นฐานและโอกาส ซึ่งปัจจัยทั้งสามประการนั้นจะมีความเกี่ยวเนื่องกันและสอดคล้องกับสภาพเงื่อนไขของการปรับเปลี่ยนอาชีพ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

วิธีการวิจัย (Research Methodologies)

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาว บ้านผาเจริญ ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและได้กำหนดแนวทางขั้นตอนและวิธีดำเนินการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

ประชากร

ประชากร (Population) ที่ผู้วิจัยใช้ในการดำเนินงานศึกษาวิจัยนี้คือ ชาวบ้าน ชุมชนบ้านผาเจริญ อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ผู้วิจัยใช้ในการดำเนินงานศึกษาวิจัยนี้คือ ชาวบ้านที่รวมตัวกันในการตั้งโครงการ การพัฒนาศักยภาพในการจัดการไม้ผลเมืองหนาวโดยชุมชนบ้านผาเจริญหรือเรียกว่า ทีมวิจัย จำนวน 6 คน ดังนี้ (ภาคผนวกที่ 2)

1. นายแอโจ้ สิ้นสายไทย อายุ 69 ปี

- ผู้ใหญ่บ้าน ม.5 บ้านยาป่าแหน ต.ปางมะผ้า อ.ปางมะผ้า
- ผู้นำด้านความเชื่อ
- ผู้ให้การบำบัดแก่ผู้ติดยาเสพติด อ.ปางมะผ้า
- ผู้นำเกี่ยวกับผลไม้เมืองหนาว
- ประธานฝ่ายบำบัดยาเสพติด องค์การเครือข่ายชาวไทยภูเขา อ.ปางมะผ้า
- ประธานฝ่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ประธานฝ่ายอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมชนเผ่าลาหู่แดง อ.ปางมะผ้า
- ประธานและภูมิปัญญาท้องถิ่นสมุนไพร

2. นายสุนทร สิ้นสายไทย อายุ 61 ปี

- ประธานคริสตจักรบ้านผาเจริญ
- อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านผาเจริญ
- ผู้นำและผู้อาวุโสบ้านผาเจริญ
- ไทยอาสาป้องกันชาติ
- กองหนุนเพื่อความมั่นคงของชาติ
- กองกำลังประชาชนพิทักษ์ถิ่น
- วิทยากรผลไม้เมืองหนาว การเกษตรชาวบ้าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. นายแสนสอาด สิ้นสายไทย อายุ 31 ปี

- ตัวแทนชาวบ้านในการดูงานเกี่ยวกับผลไม้เมืองหนาวบทบาทปัจจุบันในชุมชน
- รักษาการตำแหน่งศิษยาภิบาลคริสตจักรบ้านผาเจริญ
- อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านผาเจริญ

4. นางมา สิ้นสายไทย อายุ 45 ปี

- วิทยากรผลไม้เมืองหนาว การเกษตรชาวบ้าน
- อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านผาเจริญ

5. นางสุพินี สิ้นสายไทย อายุ 32 ปี

- เจ้าหน้าที่ภาคสนาม Heifer International of Thailand
- เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ องค์การ Heifer International of Thailand ร่วมกับคณะสัตวแพทย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

6. นายสุทอง ศรีใต้ไทย อายุ 61 ปี

- กองกำลังประชาชนพิทักษ์ดิน
- วิทยากรผลไม้เมืองหนาว การเกษตรชาวบ้าน
- อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านผาเจริญ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ในการเก็บข้อมูล (ภาคผนวกที่ 1)

โดยมีอุปกรณ์ช่วยในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. สังเกตการณ์

ในการสังเกตการณ์ครั้งนี้ผู้วิจัยจะสังเกต โดยการเข้าร่วมการประชุมของชาวบ้าน และดูสถานที่ในการปลูกไม้ผลเมืองหนาว เพื่อดูว่าชาวบ้านมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด ในการรวมกลุ่มและการปลูกผลไม้เมืองหนาว และดูสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ โดยผู้วิจัยจะถามคำถามไปเรื่อยๆ พร้อมจดบันทึก ถ่ายรูป

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

การรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) คือผู้วิจัย เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียด โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาจำนวน 6 คน ซึ่งเลือกมาจากประชากรเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้ ในการจัดการเพื่อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เตรียมการทำสนทนากลุ่ม นั้นมีการเตรียมสถานที่ กำหนดวัน เวลา และจัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆที่จำเป็น เช่น กล้องถ่ายรูป สมุด ดินสอ เครื่องดื่ม อาหารว่าง เป็นต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูล ต่างๆ เกี่ยวกับ บ้านผาเจริญ อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้งข้อมูลตัวเลข เอกสาร และแผนที่

2.ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) การเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนามจะใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบคำถามไว้แล้ว จากนั้นทำการเก็บข้อมูลกับหัวหน้าทีมวิจัยและทีมวิจัย โครงการการพัฒนาศักยภาพในการจัดการไม้ผลเมืองหนาวโดยชุมชนบ้านผาเจริญ เพื่อใช้ถามข้อมูลต่างๆโดยมีการนัดหมายเวลาที่จะไปสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าเนื่องจากผู้ให้ข้อมูลมีเวลาไม่มากนัก การเข้าไปเก็บข้อมูลในช่วงเวลาเย็น ทั้งนี้เพื่อให้ชาวบ้านได้ร่วมตัวกัน และจะได้จัดวงพูดคุย ในการรวบรวมข้อมูลทุกครั้งผู้วิจัยจะจัดบันทึกไว้ทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกต พร้อมทั้งการจัดเวทีพูดคุย และมีการบันทึกภาพไว้เพื่อให้ข้อมูลนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพวิธีวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้จึงเป็นการพรรณนา คือ การศึกษารวบรวมประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญ แล้วนำมาประมวลเป็นกรณีต่างๆ ไปของการศึกษาโดยที่สังเกตจากภาพของสิ่งที่เกิดขึ้นจริง แล้ว วิเคราะห์ประมวลผลเป็นข้อสรุป

ระยะเวลาที่ทำการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระยะเวลาการวิจัยศึกษา รวบรวมข้อมูล รวมทั้งแก้ไขและจัดทำรูปเล่มรวมระยะเวลาทั้งสิ้น 10 เดือน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล (Finding and Results)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวบ้านผาเจริญ อำเภอบางมะฝ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ออกเป็น 5 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาของการจัดการไม้ผลเมืองหนาวบ้านผาเจริญ

ตอนที่ 2 การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวด้านพื้นที่และการเพาะปลูก

ตอนที่ 3 การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวการเก็บผลผลิตและการบรรจุภัณฑ์

ตอนที่ 4 การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวด้านการแปรรูป

ตอนที่ 5 การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวด้านการตลาด

ตอนที่ 6 การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวด้านการรวมกลุ่ม

ตอนที่ 7 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการจัดการไม้ผลเมืองหนาวบ้านผาเจริญ

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาของการจัดการไม้ผลเมืองหนาวบ้านผาเจริญ

1.1 ที่ตั้งและสภาพทั่วไปของชุมชน

ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านผาเจริญ

แต่เดิมเมื่อก่อนปี พ.ศ. 2527 ชาวบ้านผาเจริญอยู่ในหมู่บ้านยาป่าแหน หมู่ที่ 5 ต.ปางมะฝ้า อ.ปางมะฝ้า จ.แม่ฮ่องสอน หลังจากที่โครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน เข้ามาทำการส่งเสริมอาชีพ การเกษตรแก่ชาวบ้านใน ต.ปางมะฝ้าแล้ว ชาวบ้านผาเจริญก็เกิดความสนใจในการปลูกไม้ผลเมืองหนาว และทำอาชีพการเกษตรแทนการปลูกฝิ่น “ปลูกกาแฟแทนปลูกฝิ่น” ในขณะที่เจ้าหน้าที่โครงการดังกล่าวเข้ามา ก็มีเจ้าหน้าที่ป่าไม้เข้ามาอยู่ใกล้พื้นที่บ้านผาเจริญ (ซึ่งตอนนั้นยังไม่มีบ้านเรือนและยังไม่เป็นหมู่บ้าน) และประชาชนบางกลุ่มที่กำลังทำไร่ฝิ่นอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวนี้จึงย้ายไปที่อื่น ทำให้พื้นที่ประมาณ 70 ไร่ที่ว่างอยู่ มีผู้นำชุมชนคือนายสุนทร สินสายไทย นายแอใจ สินสายไทย และ อ.มนต์ชัย รัตนัยสุริยะ ก็ได้ขอพื้นที่นี้เพื่อทำการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้ จึงย้ายลงมาสร้างบ้านอยู่ก่อน 3 ครอบครั้ว เมื่อปี พ.ศ.2530 และหลังจากนั้นชาวบ้านบางกลุ่มที่รักการปลูกไม้ผลแทนการปลูกฝิ่นก็ทยอยกันย้ายมาสาเหตุที่ย้ายลงมาอยู่ในพื้นที่บ้านผาเจริญ คือชาวบ้านกลุ่มใหญ่ที่อยู่ในหมู่บ้านยาป่าแหนนับถือศาสนาผี (ศาสนาดั้งเดิมของชาวลahuแดง) แต่ชาวบ้านกลุ่มน้อย (ชาวบ้านผาเจริญในปัจจุบันนี้ทั้งหมด) นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ สังกัดคริสตจักรลาหู่ภาคที่ 18 แห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย แต่เดิมนั้นก็นับถือศาสนาผี แต่เมื่อมีผู้ประกาศข่าวของพระเยซูคริสต์ โดยครอบครัว อ.มนต์ชัย รัตนัยสุริยะ มาเผยแพร่ก็มารับเชื่อพระเยซูเป็นพระเจ้า โดยการละทิ้ง

ศาสนาเดิมนั้นเสีย และมีชาวบ้านมาเชื่อพระเยซูเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นกลุ่มคริสเตียน และทางผู้นำหมู่บ้านก็ได้แบ่งพื้นที่ทำกิน และที่อยู่อาศัยให้กับกลุ่มคริสเตียนอีกฟากหนึ่งของหมู่บ้าน แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไป พ.ศ. 2530 ชาวบ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้านยาป่าแหนก็ไม่ชอบให้คริสเตียนอยู่ในหมู่บ้านยาป่าแหนเพราะผู้นำศาสนาเดิมบางคนอาจเกรงว่าจะมีชาวบ้านไปเข้าคริสต์ จึงเกิดความขัดแย้งทางความเชื่อโดยความตั้งใจของผู้นำศาสนาเดิมและผู้นำหมู่บ้าน จนเกิดการย้ายบ้านเรือนจากหมู่บ้านยาป่าแหนมาตั้งหมู่บ้านใหม่ คือหมู่บ้านผาเจริญ ในปัจจุบันนี้ มีชาวบ้านหลายคนต้องเผชิญกับความอดอยาก ความยากจน และต้องขายสัตว์เลี้ยงของตนเองเพื่อนำเงินไปซื้อข้าว สร้างบ้านเรือนใหม่ เพราะเป็นการเริ่มต้นใหม่ทั้งหมด เช่น ที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย และชาวบ้านผาเจริญมีความสนใจมากที่จะเลิกการปลูกฝิ่นหันมาปลูกกาแฟ และไม้ผลเมืองหนาวชนิดอื่น ๆ แทน ถึงแม้จะมีคนบางกลุ่มจากบ้านแม่ละนาไม่ยอมให้มาตั้งหมู่บ้านเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ปล่อยสัตว์เลี้ยงของพวกเขา(ภาพที่1)

“ตอนนั้นสักสิบปีกว่าแล้วย้ายกันมาสามครอบครัว มันมีพื้นที่ว่างเยอะเพื่อมาทำการเกษตร และตอนนั้นมีปัญหาเรื่องศาสนา กับการนับถือผี ที่เก่านั้นเขาอยู่แบบนับถือผี แต่เรานับถือ ศาสนาคริสต์ แต่ตอนย้ายมา มันลำบากมากเลย พื้นที่เยอะก็จริง แต่ยังไม่รู้จะทำอะไร และเงินก็มีน้อย กว่าที่จะผ่านมาถึงตอนนี้ได้เหนื่อยมาก”

นายสุนทร สิ้นสายไทย สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

ลักษณะทางภูมิประเทศ และภูมิอากาศ

หมู่บ้านผาเจริญตั้งอยู่ระหว่างหมู่บ้านแม่ละนาที่เป็นชาวไทยใหญ่ (ชาวไต) กับหมู่บ้านยาป่าแหนที่เป็นชาวมูเซอแดง (ลาหู่แดง) ห่างจากถนนหลักเข้าสู่หมู่บ้านประมาณ 100 เมตร ภูมิประเทศรอบ ๆ หมู่บ้านมีภูเขาทั้งสามด้าน ซึ่งมีช่องเข้าสู่หมู่บ้านกว้างประมาณ 50 เมตร ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบ 5 ไร่ ซึ่งตรงกลางที่ราบนั้นจัดเป็นลานเอนกประสงค์ของชุมชน พื้นที่หมู่บ้านถือว่ามีพื้นที่ที่แคบที่สุดใน ต.ปางมะผ้า ถ้าเทียบกับหมู่บ้านอื่น ๆ ที่อยู่ใน ต.ปางมะผ้า 11 หมู่บ้าน 3 หมู่บ้านบริวารโดยรอบหมู่บ้านเต็มไปด้วยต้นไม้ผลเมืองหนาว และต้นไม้นานาชนิดทั้งรับประทานผลผลิตได้และไม่ได้ ชุมชนบ้านผาเจริญจึงยังคงรักษาสภาพพื้นที่ให้คงอยู่เหมือนเดิมมากที่สุด ไม่มีการทำลายธรรมชาติโดยไม่จำเป็น เช่น การตัดต้นไม้ การปรับพื้นที่ การแปรสภาพพื้นที่ หรือการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามา เช่น รถไถ เลื่อยยนต์

ลักษณะภูมิอากาศ หมู่บ้านผาเจริญถือเป็นหมู่บ้านที่มีอากาศดี เพราะความเย็นจากภูเขาได้ทำให้พื้นที่สวนไม้ผลเมืองหนาวของชุมชนเย็นขึ้นตลอดปี ต้นไม้ผลเมืองหนาวสามารถเจริญเติบโตได้ดี และให้ผลผลิตอย่างต่อเนื่องและตรงตามฤดูกาลถึงแม้ไม่มีการใช้น้ำรดก็ตาม มีสามฤดูกาลคือ ฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝน ในช่วงฤดูหนาวก็หนาวจัด อุณหภูมิต่ำสุดประมาณ 9 องศาเซลเซียส และสูงสุดประมาณ 25 - 30 องศาเซลเซียส ฤดูฝน และฤดูร้อนมีอุณหภูมิต่ำสุดประมาณ 30 องศาเซลเซียส และสูงสุดประมาณ 32 องศาเซลเซียส ช่วงเวลาของการเจริญเติบโตของต้นไม้ผลเมืองหนาวดีที่สุดคือช่วงต้นฤดูฝน คือ ประมาณปลายเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนมิถุนายน และเป็นช่วงที่ชุมชนได้ทำการปลูกต้นไม้ผลเมืองหนาว และช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคมเป็นช่วงที่ชุมชนขยายพันธุ์ไม้ผลเมืองหนาว เช่นการเพาะชำ เพาะเมล็ด และการเสียบกิ่ง ปริมาณการส่องแดดช่วงเวลาประมาณ บ่าย 4 โมงเป็นต้นไปน้อยเพราะมีภูเขาทางทิศตะวันตกบังแสงอาทิตย์จึงทำให้ต้นไม้ผลเมืองได้รับการบังแดดที่ร้อนจัด และยังเป็นการรักษาความชื้นของพื้นดินด้วย

“บนนี้อากาศเย็นสบายทั้งปี หนาวร้อนแม่ฮ่องสอนร้อนมากนะ แต่ที่นี่ยังเย็นตลอด พืชที่ชอบอากาศเย็น ปลูกขึ้นหมด”

นายแอใจ สิ้นสายไทย สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

1.2 สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม ประชากร

หมู่บ้านผาเจริญมีประชากรทั้งหมด 62 คน ประชากรชายมี 37 คน ประชากรหญิงมี 33 คน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 17 ครัวเรือน สํารวจเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2551

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชุมชน

บ้านเรือนของชุมชนในตอนนี้เป็นบ้านไม้ ทำด้วยไม้ไผ่ มุงหลังคาด้วยหญ้าคา และบางครอบครอบก็มุงหลังคาด้วยกระเบื้องและสังกะสี ซึ่งเป็นบ้านเรือนที่พบเห็นได้ทั่วไปตามชนบท โดยเฉพาะหมู่บ้านชาวเขาทางภาคเหนือ ชุมชนไม่นิยมสร้างบ้านที่เป็นปูนซีเมนต์ หรือสร้างด้วยไม้ทั้งหลัง เนื่องจากฐานะทางการเงิน ค่านิยมและความชอบในรูปแบบเดิม (ภาพที่2)

การศึกษาของชุมชน

ในชุมชนบ้านผาเจริญไม่มีโรงเรียน แต่เด็กนักเรียนเดินทางไปเรียนที่โรงเรียนบ้านแม่ละนา เป็นโรงเรียนระดับอนุบาล - ม.3 ไปเรียนที่โรงเรียนบ้านวนาหลวง ต.ถ้ำลอด และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ที่ 34 อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน การศึกษานอกโรงเรียน นักศึกษาเดินทางไปเรียนที่ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อ.ปางมะผ้า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่2 สภาพการตั้งบ้านเรือน

เส้นทางคมนาคม และการติดต่อสื่อสารกับภายนอก

ชุมชนบ้านผาเจริญตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างหมู่ที่ 1 บ้านแม่ละนา กับ หมู่ที่ 5 บ้านยาป่าแหน ต.ปางมะผ้า อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน ระยะทางห่างจากทั้ง 2 หมู่บ้านเพียง 2 กิโลเมตร ถนนสร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กตลอดทาง การเดินทางสะดวกชาวบ้านนิยมการเดินทางเดินทางด้วยรถจักรยานยนต์เมื่อเข้าสู่หมู่บ้านใกล้เคียง และตัวอำเภอปางมะผ้า แต่ชาวบ้านบางกลุ่มที่ไม่มีรถจักรยานยนต์ก็เดินทางด้วยเท้า ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะเดินทางไปสถานีอนามัยที่บ้านแม่ละนา และไปติดต่อธุระที่บ้านยาป่าแหนระยะทางประมาณ 2 - 3 กิโลเมตร (ภาพที่ 3-4)

ภาพที่ 3,4 สภาพถนนในหมู่บ้าน

การติดต่อสื่อสารกับภายนอก ด้วยการใช้โทรศัพท์มือถือ และการส่งจดหมาย ในชุมชนไม่มีโทรศัพท์สาธารณะ บางครั้งชาวบ้านมีการเหมารถยนต์ของคนหมู่บ้านอื่นเพื่อไปร่วมงานทางศาสนา และทางราชการเชิญไปร่วม เช่น กิจกรรมในวันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ และกิจกรรมอื่น ๆ

สาธารณสุข

ในชุมชนผาเจริญไม่มีสถานบริการสุขภาพ ชาวบ้านไปใช้บริการที่สถานีอนามัยบ้านแม่ละนา โรงพยาบาลชุมชน อ.ปางมะผ้า และโรงพยาบาลประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยใช้ระบบประกันสุขภาพหรือสวัสดิการสุขภาพสำหรับผู้ที่มีสัญชาติไทยและมีบัตรประจำตัวประชาชน แต่ชาวบ้านที่ไม่มีสัญชาติไทยและไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนก็เสียค่าใช้จ่ายตามที่ทางสถานบริการเรียกเก็บ ในชุมชนมีอาสาสมัครสาธารณสุขเป็นผู้ติดต่อกับสถานีอนามัย และเป็นตัวแทนในการดูแลสุขภาพของชุมชน

เช่น การซึ่กน้ำหนักเด็ก การสำรวจ และการรายงาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประเพณี เทศกาล และวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน ในรอบปีชุมชนผาเจริญมีกิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญหลายกิจกรรมดังนี้

ประเพณีปีใหม่ (ภาษาลahuเรียกว่า เขะซี คำว่า เขะแปลว่าปี ซี้แปลว่าใหม่) เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตกาลและมีการสืบทอดอย่างเข้มแข็งของชุมชน จะจัดกิจกรรมช่วงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี เป็นเวลา 7 วัน 7 คืน มีการเต้นจะคี รอบ ๆ ต้นสนหรือต้นไม้ใหญ่ที่ตัดมาจากป่า แล้วมาปลูกไว้ที่ลานเอนกประสงค์ของหมู่บ้าน วัดอุประสงค์ของประเพณีดังกล่าวคือ เพื่อให้ชาวบ้านได้พักผ่อนจากการทำไร่ทำสวน และใช้เวลานี้รดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่หรือพ่อแม่ เพื่อใช้เวลาในการสร้างความสามัคคีทางศาสนา ขอบพระคุณพระเจ้า(ภาพที่5)

ภาพที่ 5 ประเพณีปีใหม่

ประเพณีกินข้าวใหม่ (ภาษาลahuเรียกว่า จ่าซื่อจ้อจ้อ คำว่าจ่าซื่อ แปลว่าข้าวใหม่ คำว่าจ้อจ้อ แปลว่ากิน) สำคัญสำคัญของประเพณีนี้คือการนำผลผลิตทางการเกษตรมารวมกันไว้ที่โบสถ์ แล้วอธิษฐานเพื่อขอขอบคุณพระเจ้า ที่พระองค์ทรงกระทำให้ผลผลิตเจริญเติบโต และเพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านได้มีใจรักที่จะทำตามคำสอนของพระเยซู และมีใจรักเพื่อนบ้านด้วย โดยการแบ่งปันของที่ถวายแล้วให้แก่คนยากคนจน หรือแขกที่มาช่วยงาน จะจัดกิจกรรมช่วงเดือนตุลาคมของทุกปี (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 6 ประเพณีกินข้าวใหม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ศาสนา ความเชื่อพิธี และการเคารพนับถือ

ชุมชนผาเจริญทุกคน นับถือศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์ มีชื่อคริสตจักรว่า คริสตจักรผาเจริญ สังกัดอยู่ในสภาคริสตจักรแห่งประเทศไทย ภาคที่ 18

ความเชื่อ ของชุมชนบ้านผาเจริญมีความเชื่อเหมือนกัน คือเชื่อว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นผู้สร้างสรรพสิ่งที่มีอยู่ในโลกนี้ทั้งหมด และพระองค์ทรงทำให้ทุกสิ่งทีพระองค์ทรงสร้างนั้นเจริญเติบโต พระองค์ผู้หนึ่งที่ทรงยอมลงมาอยู่ในสภาพของมนุษย์คือพระเยซูคริสต์เจ้า และพระองค์ทรงเป็นผู้ทรงชำระบาปทั้งหลายของมนุษย์ในโลกนี้

การปกครองส่วนท้องถิ่นและภาวะผู้นำ (ผู้นำทางการและผู้นำทางธรรมชาติ)

ชุมชนผาเจริญเป็นหมู่บ้านบริวารของหมู่ที่ 5 บ้านยาป่าแหน ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ และสมาชิก อบต. อยู่ในหมู่บ้านยาป่าแหนทั้งหมด โดยมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอยู่ในชุมชนบ้านผาเจริญเพียงคนเดียว คือนายจำเตาะ รัตนชัยสุริยะ (มีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี) และมีผู้นำทางธรรมชาติในชุมชน 2 คือ คือ นายแอใจ สิ้นสายไทย และ นายสุนทร สิ้นสายไทย ชุมชนผาเจริญอยู่ในพื้นที่การดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลปางมะผ้า

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

วิถีชีวิตของชาวบ้านจะเป็นในแนวดั้งเดิม คือ การคบหาสมาคมแบบปฐมภูมิ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการร่วมมือกันทำงานของส่วนรวม มีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นในระบบเครือญาติ กล่าวคือ มีการแบ่งปัน ช่วยเหลือดูแลกันฉันท์อยู่ในครอบครัวเดียวกัน มีการตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตไม้ผลเมืองหนาวของชุมชน กลุ่มออมทรัพย์รวม และกลุ่มสตรีของชุมชน ระบบการจัดการกลุ่มมีการตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เพื่อแบ่งหน้าที่กันทำอย่างมีระบบและด้วยความโปร่งใส สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือกันอย่างดี (ภาพที่ 7)

ภาพที่ 7 การทำหมูลแล้วแบ่งกันหลายบ้านเพื่อทำอาหาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปัญหาที่พบมักจะเป็นเรื่องของ การไม่เข้าใจของคนบางคนในชุมชน แต่คณะกรรมการก็จะทำการอธิบายและเข้าใจ ส่วนการร่วมมือหรือร่วมใจกันทำงานนั้นไม่มีการบังคับกันใด ๆ เพื่อให้เกิดการทำงานที่ถนัดและเกิดจากความรัก ความสามัคคี และความเสียสละโดยแท้จริง

“ชาวบ้านที่นี้ยังอยู่กับแบบพี่แบบน้อง ช่วยเหลือซึ่งกันและกันตลอด”

นางสุพินี สิ้นสายไทย, สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการ และระบบกรรมสิทธิ์

พื้นดิน

ลักษณะพื้นดินของชุมชนผาเจริญเหมาะแก่การปลูกพืชไม้ผลเมืองหนาว อากาศเย็นตลอดปี และมีการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่ากับพื้นที่ที่อยู่ ถึงแม้ในอดีตที่ผ่านมา (ก่อนปี พ.ศ. 2540) มีการใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีต่าง ๆ แต่ชุมชนได้เลิกใช้และปรับปรุงพื้นดินให้กลับคืนสู่สภาพธรรมชาติได้ ปัจจุบันชุมชนได้เลิกใช้สารเคมีอย่างถาวร การถือครองที่ดินดังกล่าวชุมชนมีเพียงสิทธิทำกินเนื่องจากในพื้นที่ทั้งหมดของชุมชนที่มีอยู่ในตอนนี้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ และไม่สามารถออกเอกสารการถือครองได้ แต่ไม่มีนายทุนหรือคนภายนอกเข้ามาถือครองที่ดินของชุมชน เพราะมีการจัดการและมีกฎระเบียบว่าไม่ให้ชุมชนทำการขายหรือยกที่ดินในเขตชุมชนผาเจริญให้แก่คนภายนอกยกเว้นคนที่อยู่ในชุมชนผาเจริญเท่านั้นเพื่อป้องกันนายทุนที่จะเข้ามาถือครองที่ดินของชุมชนดังกล่าว กฎระเบียบดังที่กล่าวนี้ยังมีพลังที่จะควบคุมการใช้ที่ดินของชาวบ้านอยู่บ้านในขณะนี้

ระบบน้ำ

แหล่งน้ำที่สำคัญของชุมชนปัจจุบันนี้มีเพียงแหล่งคืออยู่ห่างจากหมู่บ้านยาป่าแหน ประมาณ 1 กิโลเมตร และห่างจากชุมชนผาเจริญ 2.5 กิโลเมตร การส่งจ่ายน้ำด้วยการต่อท่อน้ำมาจากแหล่งน้ำเพื่อมาเก็บน้ำไว้ในถังเก็บน้ำของชุมชนเพื่อทำการอุปโภคบริโภค แต่ชุมชนยังมีปัญหาในการจัดการระบบน้ำคือขาดถังเก็บน้ำและไม่เพียงพอต่อการใช้น้ำเพื่อการเกษตรในช่วงฤดูร้อนชุมชนต้องมีการประหยัดการใช้น้ำ ปัญหาที่พบบ่อยคือท่อส่งน้ำถูกทำลายจากชาวบ้านหมู่บ้านที่สัญจรไปมาโดยเจาะท่อน้ำ ตัด เพื่อดื่มน้ำแล้วปล่อยทิ้งไว้ ในช่วงฤดูร้อนของแต่ละปีชุมชนมีการทำแนวป้องกันไฟป่าเพื่อไม่ให้ไฟป่าลุกรามเข้าไปในแหล่งต้นน้ำและมีการไปตรวจแหล่งน้ำอยู่เป็นระยะๆ

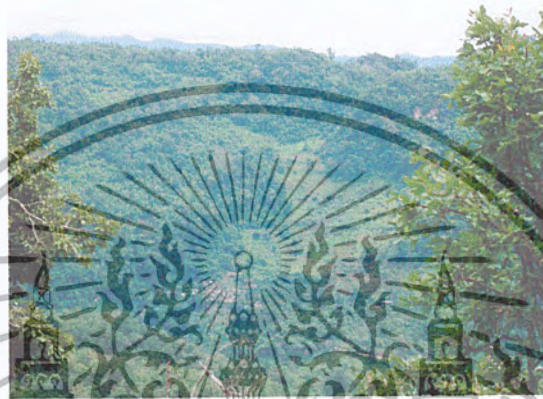
ป่าไม้และป่าชุมชน

ขอบเขตพื้นที่ป่าไม้ใช้สอยของชุมชนมีจำนวน 200 ไร่ โดยอยู่ห่างจากชุมชนประมาณ 1 กิโลเมตร การจัดการใช้ไม้ใช้เพื่อเป็นพื้นที่หาอาหารป่าตามฤดูกาล เช่น หน่อไม้ เห็ด ผัก เป็นที่ปล่อยวัว เป็นพื้นที่หาสมุนไพร และมีการตัดฟันจากต้นไม้ที่ล้มเองหรือไม้ตายซาก แต่ชุมชนยังมีการอนุรักษ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ป่าใช้สอยเหมือนกับป่าอนุรักษ์ไม่มีการตัดไม้โดยไม่จำเป็น ลักษณะพื้นที่เป็นดอยลงไปติดกับแม่น้ำแม่ละนา

เขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของชุมชนมีเพียง 5 ไร่ ซึ่งเป็นป่าต้นน้ำที่สามารถใช้น้ำได้ในช่วงฤดูฝนเท่านั้น วิธีการดูแล การจัดการ รวมทั้งการฟื้นฟูปลูกต้นไม้ การทำแนวป้องกันไฟป่า ชุมชนทำเองทั้งหมด(ภาพที่ 8)

ภาพที่ 8 พื้นที่ป่าสงวน

1.4 สภาพทางเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพของชุมชนในภาคเกษตรมีการปลูกข้าวโพดเพื่อการเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ หมู ปลูกข้าวไร่ ถั่วแดง และผักสวนครัว เพื่อให้ไว้บริโภคในครอบครัวกับการเก็บรักษาพันธุ์ อาชีพหลักและรายได้หลักของชุมชนคือการผลิตไม้ผลเมืองหนาวปลอดสารเคมี ปัจจุบันชุมชนได้ทำการผลิตและจำหน่ายในรูปแบบผลไม้สดที่เหลือจากการจำหน่ายสดแล้วก็นำมาดองเพื่อยืดอายุในการเก็บรักษา แต่ก็มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการผลผลิตจากการเหลือทั้งการจำหน่ายสดและการเก็บนำมาดอง คนในชุมชนกลุ่มหนึ่งก็รับจ้างทั่วไปเมื่อมีเวลาว่างจากการทำสวนไม้ผล ทั้งในชุมชน นอกชุมชน และต่างจังหวัด แต่ก็เป็นระยะเวลาสั้น ๆ

ตอนที่ 2 การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวด้านการเพาะปลูกและพื้นที่

2.1 สถานการณ์และศักยภาพด้านการเพาะปลูกและพื้นที่ของชุมชนก่อนทำวิจัย

การปลูกไม้ผลเมืองหนาวของชุมชนบ้านผาเจริญนี้เกิดจากการที่ชุมชนได้รับแนวคิดจากคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่สูงของนักพัฒนาโครงการพัฒนาที่สูงไทย – เยอรมัน ตั้งแต่เริ่มแรกโครงการในปี 2527 และมีการพัฒนาการปลูกมาเรื่อยๆ จนเป็นรูปแบบที่ใช้เวลานาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หลายปี มีการลองผิดลองถูก บางคนก็เคยใช้ไฟเผาหญ้าในไร่ต้นผลไม้ก็ถูกไหม้ไปด้วย แต่ก็มีคนปลูกซ่อม ในตอนแรกมีการสนับสนุนให้ปลูกพืช 2 ชนิดคือ กาแฟ กับ ท้อ ซึ่งในตอนนั้นชาวบ้านบางคนยังไม่เข้าใจว่าการปลูกไม้ผลเมืองหนาวนั้นจะช่วยให้ชีวิตดีขึ้นหรือไม่ แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีประกอบอาชีพเดิมอยู่ เช่น การปลูกถั่วแขกให้นายทุน ปลูกข้าวไร่ ข้าวโพดใช้ยาฆ่าแมลง ปุ๋ยเคมี เมื่อเวลาผ่านไปชุมชนเองก็เกิดการเปรียบเทียบกันดูระหว่างอาชีพเดิมเหล่านั้นกับการปลูกไม้ผลเมืองหนาวจึงพบข้อแตกต่างกันตรงที่การปลูกไม้ผลเมืองหนาวไม่ต้องใช้แรงงานมาก ไม่ใช้สารเคมี ไม่ต้องลงทุนติดหนี้สิน และไม่ได้รับผลกระทบต่อร่างกายจากการใช้สารเคมี หลังจากนั้น ชุมชนได้ตื่นตัวและเปลี่ยนแนวคิดที่เป็นลักษณะลองผิดลองถูกในการปลูกผลไม้มาเป็นการเอาจริงมีการปลูกพืชและไม้ผลขึ้นอีกหลายชนิด แต่ชุมชนก็พบกับปัญหาในเรื่องไม่มีความรู้ในเรื่องการเพาะปลูก

“แต่เดิมการปลูกท้อ หรือกาแฟนั้น ก็ขาดหลุม รองหลุมด้วยมูลวัว ก็ปลูกเลย ไม่รู้ว่าจะต้องขาดหลุมลึกเท่าไร กว้างเท่าไร ต้องรองกันหลุมด้วยอะไรบ้าง ใช้ความรู้เดิม ที่มีมาจากการปลูกพืช การปลูกข้าวโพด เมื่อมีการปลูกไม้ผลเพิ่มขึ้น ตอนนั้นปลูก สาลี่ ปลูกไปก็มีปัญหา ตายบ้าง ต้นไม่งามบ้าง ก็ไปซื้อ ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง มีใช้มาฉีด เพื่อให้สาลี่มีลูกให้ได้ ตอนนั้นไม่คิดอะไรมาก ขอแค่ปลูกไม่ตาย ให้ผลออกมาได้ก็พอแล้ว”

นายเอใจ สิ้นสายไทย สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

สำหรับกรขยายพันธุ์นั้นในตอนแรกนายสุนทร สิ้นสายไทยก็ได้ขอกิ่งผลไม้จากเจ้าหน้าที่สถานีเกษตรหลวงดอยอ่างขาง มาลองเลี้ยงกับต้นตอที่สวนของตัวเอง ก็ติดสำเร็จตามที่เจ้าหน้าที่แนะนำ หลังจากนั้นก็ได้ขอกิ่งไม้ผลเมืองหนาวมาหลายชนิด เช่น ท้อพันธุ์สีน้ำผึ้ง ท้อพันธุ์ได้หวัน สาลี่ เป็นต้น ก็ลองเลี้ยงดู ก็ประสบผลสำเร็จ แต่มีปัญหาตรงที่ยังไม่สามารถขยายพันธุ์เองได้ดี อีกทั้งกิ่งพันธุ์ต่างๆ ก็ต้องขอมาจากเจ้าหน้าที่สถานีเกษตรหลวงดอยอ่างขาง

“ผมเป็นชาวบ้านกลุ่มแรกที่มาอยู่ที่นี้ ผมลองปลูกไม้ผลเมืองหนาวดูตามที่มีหน่วยงานเข้ามาสนับสนุน ก็ดีนะให้ผลผลิตเยอะ แต่ผมคิดว่าทำอย่างไรที่เราไม่ต้องปลูกอยู่แค่ สอง สามชนิด ผมไปดูงานที่ดอยอ่างขาง ผมขอกิ่งพันธุ์ เจ้าหน้าที่มา ลองเลี้ยงกิ่งดู ก็ได้ผล ผมก็ไปขอผลไม้อีกอย่างอื่นอีก ก็ได้ผล ผมเลยลองขยายพันธุ์ของผมให้ญาติไปใช้ดู แต่ออกมาไม่ดี กิ่งเหี่ยวบ้าง ตายบ้าง ก็เลยหยุด แต่ก็ไปขอกับหน่วยงานเหมือนเดิม”

นายสุนทร สิ้นสายไทย สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

พื้นที่ปลูกของชุมชนจะเป็นพื้นที่ที่อยู่ติดต่อกันเป็นในลักษณะไร่แปลงเดี่ยว เนื่องจากตอนที่มาเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านใหม่นั้นมีการแบ่งกัน โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน 7 คน ได้ทำการแบ่งให้กับสมาชิกในชุมชน โดยให้ครอบครัวที่มีลูกมากกว่าหรือมีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า มีประมาณ 5-8 คน ก็ให้พื้นที่ใหญ่กว่า ประมาณ 5-6 ไร่ ครอบครัวที่มีสมาชิก 3-5 คน ก็ได้ประมาณ 3-5 ไร่ และ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ครอบครัวที่มีสมาชิกเพียง 1-2 คน ก็ได้ประมาณ 2-3 ไร่ ตามความเหมาะสมและความเห็นชอบของกรรมชุดดังกล่าวนี้ และนอกจากการแบ่งพื้นที่ให้ของคณะกรรมการแล้วชาวบ้านบางครอบครัวก็ได้ไปทำการขยายพื้นที่เพิ่มอีก ครอบครัวละประมาณ 2-4 ไร่ ที่ติดกับภูเขา เพราะก่อนปี พ.ศ.2540 ยังสามารถเบิกป่าใหม่ได้ โดยค่อยๆ ถางไป เนื่องจากรัฐบาลไม่ตรวจเข้มเหมือนปัจจุบันนี้ พื้นที่ทั้งหมดของชุมชนในขณะนี้มีเพียง 90.5 ไร่ ซึ่งอยู่ติดกับภูเขา ระยะห่างจากภูเขาตั้ง 10-300 เมตร แต่พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ติดกับภูเขา เนื่องจากเป็นที่เหมาะแก่การปลูกไม้ผลเมืองหนาว ทั้งสภาพอากาศ และพื้นดินสำหรับจำนวนต้นผลไม้ที่ปลูกมีความแตกต่างกันระหว่างครอบครัวนั้นเกิดจากวิธีการปลูกของแต่ละครอบครัว เช่น ระยะห่างในการปลูก การจัดพื้นที่ในการปลูก เป็นต้น ในจุดนี้ชาวบ้านยังไม่มีความรู้ในการจัดการพื้นที่ ได้พืชอะไรมาก็ปลูกเลย ไม่มีการวัดพื้นที่ในการปลูก และไม่มีการจัดระบบการปลูกมีปัญหาในการ การห่อลูก การตัดแต่งกิ่ง และไม้ผลเหมาะกับพื้นที่ ดันสูงใหญ่รบกวนการเจริญเติบโตของไม้ผลชนิดอื่น ไม่ทนต่อศัตรูพืช

“ครอบครัวผมมีสมาชิก 3 คนได้พื้นที่มา 4 ไร่ แต่ผมก็ขยายพื้นที่ออกไปอีก 2 ไร่ ในการปลูกพืชหรือผลไม้ นั้นก็ปลูกตามวิธีการเดิม คือ ได้ท้อมา 30 ต้น ก็ขุดหลุมปลูกเลยไม่มีการวัด ไม่รู้ว่าท้อ ต้องมีระยะห่างเท่าไร แต่ก็ไปดูของคนอื่นบ้าง แล้วกลับมาทำพอได้ สาละมาก็ปลูก ก็ปลูกไว้ข้างกับท้อ ตอนแรกไม่เป็นไร แต่ตอนมันโตนั้นเป็นปัญหา คือ กิ่งกับใบมันติดกันมาก ต้องตัดทิ้ง พอตัดทิ้งก็ได้ผลผลิตน้อย การเก็บก็ลำบากเพราะเดินยาก”

นายสุทอง ศรีไสไทย สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

2.2 สถานการณ์และศักยภาพด้านการเพาะปลูกและพื้นที่ของชุมชนหลังทำโครงการวิจัย

เมื่อเสร็จสิ้นโครงการ การพัฒนาศักยภาพในการจัดการไม้ผลเมืองหนาวโดยชุมชนบ้านผาเจริญนั้น ชาวบ้านได้ไปศึกษาดูงานที่สถานีเกษตรหลวงดอยอ่างขาง ซึ่งที่โครงการหลวงมีผลไม้ชนิดต่าง ๆ มากมาย ชาวบ้านได้มีแนวคิดจะทำอย่างไรจึงจะสามารถปลูกไม้ผลได้เหมือนกับที่นี่ จึงได้ขอให้มีการส่งเสริมการปลูกไม้ผลเมืองหนาวจากโครงการหลวง มีเจ้าหน้าที่มาให้คำแนะนำและหลังจากนั้นก็ไปศึกษาดูงานอีกครั้งที่หมู่บ้านแม่ปุนหลวง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านลาหู่แดง ซึ่งชาวบ้านหมู่บ้านนี้ได้รับการส่งเสริมการปลูกไม้ผลเมืองหนาวจากโครงการหลวงเช่นกัน แต่ได้ทำมานานแล้วมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องไม้ผลเมืองหนาว ชาวบ้านเลยสนใจจึงส่งตัวแทน คือ นายแสนสะอาด สิ้นสายไทย ไปดูงานอีกครั้งพร้อมทั้งมีการจดบันทึก นำข้อมูลกลับมาลองทำดูที่ชุมชน ก็ทำได้ หลังจากนั้นชุมชนจึงพบว่าพื้นที่หมู่บ้านผาเจริญไม่ได้ด้อยไปกว่าที่ดอยอ่างขาง และที่บ้านแม่ปุนหลวงเลย ได้ชุมชนเองก็เกิดความมั่นใจว่าอาชีพการปลูกไม้ผลเมืองหนาวคงจะเป็นไปได้ดีคือได้เก็บผลผลิตแล้วไปขายมีรายได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

“หลังจากเสร็จสิ้นงานวิจัย เราก็คิดว่าทำอย่างไรให้เรามีไม้ผลเมืองหนาวเพิ่มมากขึ้น จึงมีความคิดว่า ในขณะที่ทำงานวิจัยอยู่นั้นก็เคยไปดูงานที่ ดอยอ่างขางมาแล้วและที่นั่นก็มี ไม้ผลเมืองหนาวมาก และคิดว่าสามารถนำมาปลูกที่นี่ได้ จึงปรึกษากับคณะกรรมการ หมู่บ้าน ในการไปดูงานที่ดอยอ่างขางอีก ก็มีมติในที่ประชุมว่าให้กลุ่มนักวิจัยไปดูงานที่ดอย อ่างขางได้ แต่ต้องกลับมาถ่ายทอดให้ชาวบ้านในชุมชนด้วย ในตอนที่ดูงานที่ดอยอ่างขาง กลุ่มนักวิจัยก็ได้ปรึกษากับเจ้าหน้าที่ของที่นี่ว่าอยากให้นำมาส่งเสริมการปลูกไม้ผลเมือง หนาวให้กับชุมชน จึงได้ทำหนังสือไป และได้การตอบรับกลับมา มีเจ้ามาให้การแนะนำใน ช่วงแรก ทางเราก็มีการบันทึกไว้ตลอดและทางชุมชนมีการแบ่งงานให้กับชาวบ้านเป็นกลุ่มๆ ในการรับผิดชอบในเรื่อง การเพาะปลูก ว่าใครมีหน้าที่ ขยายพันธุ์ มีธนาคารพันธุ์ไม้ของหมู่ ใครมีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องพื้นที่ ว่าบ้านไหนในชุมชนจะปลูกไม้ผลอะไร ก็ต้องไปวัดพื้นที่ พร้อมทั้งวางแผนและระบบการปลูกด้วย ซึ่งชาวบ้านที่รับผิดชอบนั้นจะมีเงินสนับสนุน คล้ายๆ เงินเดือน ตอนนี้อยู่ชุมชนมีไม้ผลเมืองหนาวประมาณ 10 ชนิด คิดว่าในอนาคตจะมี มากกว่านี้” (ภาพที่ 9-10)

นายนายแสนสะอาด ดินสายไทย, สัมภาษณ์ (30 มีนาคม 2553)

ภาพที่ 9,10 ชาวบ้านไปศึกษาดูงานที่สถานีเกษตรหลวงดอยอ่างขาง

“การได้ไปดูงานผมว่าดีมากเลย เพราะทำให้เราได้เห็นของจริง ภาพจริง ที่จริง อีก ทั้งเราได้ทำจริง ๆ ที่หมู่บ้านของเรา ถ้ามีปัญหาอะไรเราก็โทรไปปรึกษาเจ้าหน้าที่ได้”

นายแฉใจ ดินสายไทย, สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

ในการจัดการพื้นที่นั้น พื้นที่ทั้งหมดของชุมชนในขณะนี้มีเพียง 90.5 ไร่ ซึ่งอยู่ติดกับภูเขา ระยะห่างจากภูเขาตั้ง 10-300 เมตร และไม่สามารถขยายพื้นที่ได้แล้วซึ่งไม่เพียงพอกับความต้องการ ของชาวบ้านที่ต้องการจะขยายปลูกไม้ผลเมืองหนาวให้มากขึ้น แต่หลังจากเสร็จสิ้นงานวิจัยโครงการ การพัฒนาศักยภาพในการจัดการไม้ผลเมืองหนาวโดยชุมชนบ้านผาเจริญแล้วนั้นชาวบ้านสามารถ

ปลูกไม้ผลเมืองหนาวได้มากขึ้นในพื้นที่เดิม เนื่องจากมีการไปดูงานและศึกษานอกชุมชน และมี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เจ้าหน้าที่ของโครงการคอยอำนวยความสะดวกและให้ความรู้ ชาวบ้านจึงมีการวางแผนและวางระบบก่อนปลูก โดยมีกลุ่มที่รับผิดชอบเรื่องการจัดการพื้นที่ ที่ชาวบ้านตั้งขึ้นมา เป็นผู้คอยให้ความรู้ และช่วยเหลือนอกจากนั้นกลุ่มยังรับผิดชอบเรื่องการใช้ปุ๋ย การให้น้ำ การตัดแต่งกิ่ง โรคและศัตรูพืชอีกด้วย โดยมีเงินสนับสนุนจากชุมชนในการให้ผลตอบแทนแก่กลุ่มที่รับผิดชอบ และพื้นที่ที่เหลือยังสามารถปลูกพืชชนิดอื่นปลูกด้วยตามแบบสวนผสมผสาน รวมทั้งในเรื่องของความหลากหลายชนิดพันธุ์ผลไม้ เช่นครอบครัวของนายแอโจ สินสายไทย และนายสุนทร สินสายไทย จะเป็นการปลูกแบบสลับพันธุ์ไม้ผล มากกว่า 20 ชนิด และบางครอบครัวก็มีการปลูกเฉพาะตระกูลส้มเพียง 3-5 ชนิด เป็นเพราะว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่เหมาะสำหรับผลไม้ตระกูลส้ม(ภาพที่ 11-12)

ภาพที่ 11 การตรวจสอบต้นไม้มาก่อนปลูก

ภาพที่ 12 การตัดแต่งกิ่งต้นพลัม

“เมื่อก่อนคิดจะปลูกก็ปลูกเลย ขุดปลูกๆ โดยไม่มีการวางแผน ทำให้ปลูกได้น้อย การจัดการลำบาก แต่ตอนนี้ไม่ใช่แล้ว ทางชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมา เพื่อรับผิดชอบด้านการจัดการพื้นที่ปลูกโดยตรง ผมก็ทำอยู่ในจุดนี้กลุ่มเรามีคนรับผิดชอบอยู่ 4 คน พื้นที่หลังจากปลูกไม้ผลแล้วยังมีพื้นที่เหลืออยู่ก็จะปลูกผักสวนครัวบ้าง สมุนไพรบ้าง ไม้ผลบางอย่างที่โตช้าก็จะปลูกพืชอื่นแซมก่อน เช่นปลูก อโวคาโด ซึ่งใช้เวลา 3 ปีกว่าจะได้เก็บ แต่เราก็ปลูกกล้วย ปลูกผักสวนครัวแซม เป็นต้น ทำให้มีรายได้ตลอด และเรายังรับผิดชอบในการให้ความรู้เรื่องการให้น้ำ การใช้ปุ๋ย การตัดแต่งกิ่ง เรื่องโรคต่างๆ อีกด้วย ส่วนเรื่องผลตอบแทนของกลุ่มนั้นในแต่ละเดือนจะมีเงินสนับสนุนจากชุมชนให้มาเดือนละ พันบ้าง สองพันบ้าง ตามที่ชุมชนจะให้ แต่ที่เราได้คือ ถ้าบ้านเราจะปลูกอะไร หรือมีงานอะไร ชาวบ้านก็จะมาช่วยเราโดยไม่คิดผลตอบแทน ผมคิดว่าดินะ ที่ทุกคนยังช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่ และทางกลุ่มของเราก็จะไปดูงาน หาความรู้จากแหล่งต่างๆ เพื่อที่จะทำให้ดีกว่าเดิมด้วย”

นายแสนสอาด สินสายไทย, สัมภาษณ์ (30 มีนาคม 2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

“การทำสวนของเราในขณะนี้มีการจัดระบบ วางแผนก่อนทำเพื่อที่จะใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งในการขยายพันธุ์ ปรับปรุงพันธุ์ การตัดแต่งกิ่ง การตรวจคุณภาพดินทางเรามีการจัดแบ่งหน้าที่ให้แก่สมาชิกในหมู่บ้านรับผิดชอบเป็นส่วนๆ มีรายได้ด้วย และตอนนี้ทางเราได้ผลิตผลไม้ที่ปลอดสารเคมี ซึ่งใช้ปุ๋ยชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพ ที่อบรมมา มาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ ในการคัดเลือก การบรรจุหีบห่อ นั้นทางเรามีระบบอยู่แล้ว”

นายสุทอง ศรีไสไทย ,สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

ตอนที่ 3 การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวการเก็บผลผลิตและการบรรจุภัณฑ์

3.1 สถานการณ์และศักยภาพด้านการเก็บผลผลิตของชุมชนก่อนทำโครงการวิจัย

การเก็บผลผลิตในช่วงแรกชาวบ้านจะเก็บกันเองแต่ถ้าผลผลิตมากก็จะจ้างชาวบ้านที่ว่างงานอยู่มาช่วย ผลผลิตที่จะเก็บนั้นชาวบ้านใช้วิธีการจำว่าช่วงไหนต้องเก็บผลไม้ชนิดอะไร ในขั้นตอนการเก็บนั้นก็จะใช้มือเก็บใส่ตะกร้า แต่บางครั้งถ้ารีบก็มีการโยนผลผลิต ไม่มีการคัดเลือกลูกที่เสียหรือเน่าออก จึงทำให้ผลผลิตที่เก็บมานั้นต่ำจากการทับกันของผลผลิต และมีผลผลิตที่กำลังจะเน่าเสียติดมาด้วย

“เมื่อก่อนในการเก็บผลผลิตนั้นใช้วิธีการจำอย่างเดียว คือ ช่วงไหนที่ออกดอก และนับไปว่าอีกกี่วันจะเป็นลูก แล้วจะเก็บช่วงไหน ไม่ได้มีการบันทึก อะไรใช้ภูมิปัญญาอย่างเดียว และถ่ายทอดกันมาเรื่อยๆ ทำเหมือนกันทั้งชุมชน ถ้าข้างบ้านเก็บแล้ว เขาก็จะเก็บด้วย ซึ่งทำให้มีผลผลิตออกมาขายไม่ได้ หรือขายในราคาถูก”

นางมา สิ้นสายไทย,สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

“ถึงเวลาเก็บก็เก็บ ใช้มือเก็บใส่เข่ง ใส่ตะกร้า ในการเก็บนั้นถ้าออกมากก็จ้างชาวบ้านใกล้เคียง มาช่วยเก็บ ตอนขายก็ราคาตกเพราะ ผลผลิตซ้ำบ้าง เน่าบ้างไม่ได้แยก เพราะตอนเก็บมีการโยน หรือใส่มาจนล้นตะกร้า เป็นปัญหามาตอนหลังเก็บเองไม่จ้างเก็บก็เก็บได้ช้า ผลสุกคาคันต้องทิ้งบ้าง เอาไปดองบ้าง ทำให้ขาดทุน ได้เงินน้อย เพราะขายผลสดราคาดีกว่า”

นายสุทอง ศรีไสไทย ,สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

3.2 สถานการณ์และศักยภาพด้านการเก็บผลผลิตของชุมชนหลังทำโครงการวิจัย การเก็บผลผลิตในปัจจุบันนั้นชาวบ้านในชุมชนจะรู้ได้จากตารางสถานการณ์ และช่วงเวลาที่ไม้ผลแต่ละชนิดออกดอก ติดลูก และช่วงการดูแลรักษา เก็บผลผลิต และปฏิทินผลผลิต ที่ชาวบ้านได้ร่วมมือกันทำและเก็บไว้ที่ศาลาของหมู่บ้าน ซึ่งจากบ้านจะมาดูเป็นประจำ สำหรับ ช่วงของการเก็บผลผลิต ชุมชนมีวิธีเก็บอยู่ 3 วิธีคือ

1. เก็บทีละลูก เช่น สาลี่ ท้อพันธุ์ใต้หวัน อาโวคาโด เพราะลูกใหญ่เต็มกำมือ เพื่อป้องกันการตกกระแทกพื้นแตกหรือช้ำก็จะทำให้เสีย เน่า ไม่น่ารับประทาน เวลาใส่ตะกร้าก็ค่อยๆ วางลงไปไม่โยนใส่ในปริมาณ 15-20 กิโลกรัมต่อตะกร้า 1 ใบ เพื่อป้องกันผลไม้ทับกันแตก

2. เก็บทีละ 3-5 ลูก เช่น หน่อไม้ หน่อเมี่ยง ท้อพันธุ์สีน้ำผึ้ง เซอร์ และท้อพื้นเมือง เพราะลักษณะลูกเล็กเก็บง่าย แต่ไม่ควรใช้ไม้ตี หรือให้ตกบนพื้น และไม่ควรโยนใส่ตะกร้า ไม่ควรใส่ไว้ในกระสอบนานเกิน 4 ชั่วโมง เพราะจะทำให้เกิดความร้อนแล้วสุกไวกว่าปกติ และเกิดการเน่าเสีย เวลาเก็บควรแยกลูกที่เน่าหรือเสียแล้วใส่กระสอบหรือตะกร้าอีกใบเพราะจะทำให้มีกลิ่นเหม็นเน่ากระจายไปติดผลไม้ที่อยู่ในกระสอบทั้งใบได้

3. เก็บแบบหักกิ่งลงมาหรือตัดแต่งกิ่งไปด้วยถ้าต้นขึ้นสูง เช่น กาแฟ หรือเก็บทีละกำมือทั้งสองข้าง แล้วแต่ความสะดวก เพราะกาแฟเก็บง่ายลักษณะต้นสูงพอดีกับคนเก็บ แต่ควรระวังแมลง หรืออุที่อาจอยู่บนต้นกาแฟ อาจใช้ไม้ตีหรือเขย่าต้นก่อนเก็บก็ได้เพื่อให้ได้เห็นแมลงหรือมด บางครั้งอาจพบเห็นเมื่อดกาแฟตกอยู่ใต้ต้นไม้เพราะค้างคาคาบไปกินน้ำหวานแล้วทิ้งเมล็ดลงไป เห็นได้เป็นกอง แต่ชุมชนไม่นิยมเก็บปลอยให้กองแล้วดึงต้นเล็กมาเพาะชำไว้ปลูกมากกว่า

“หลังจากเสร็จสิ้นโครงการชุมชนมีการเขียนบันทึก และมีการทำตาราง ขึ้นเพื่อที่จะได้รู้ว่าเดือนไหน ผลไม้จะอะไรจะออกดอก และจะเก็บได้ช่วงไหนบ้าง อีกทั้งยังเป็นองค์ความรู้กับชุมชนด้วย สามารถสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นได้ แต่ชาวบ้านบางคนก็ยังใช้วิธีเดิม คือใช้การจำ แต่ก็มีการผิดพลาดบ้างเนื่องจากปัจจุบันมีการปลูกไม้ผลเยอะขึ้นทำให้มีปัญหาในจดจำ แต่ตอนนี้มีการทำปฏิทินฤดูกาลติดไว้กลางหมู่บ้านเพื่อให้ชาวบ้านทุกคนได้ดู”

(ตารางที่ 1, ภาพที่ 13)

นายแอใจ สิ้นสายไทย, สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

ตารางที่ 1 ตารางแสดงสถานการณ์ และเวลาที่ไม้ผลแต่ละชนิดออกดอก ติดลูก และช่วงการดูแลรักษา เก็บผลผลิต

อันดับ	ชื่อผลไม้	ช่วงออกดอก	ช่วงเริ่มออกลูก	ช่วงดูแลลูก (ห่อลูก, คัดลูก)	เก็บผลผลิต เดือน
1	ท้อพื้นเมือง	มกราคม	มีนาคม	ปลายเดือนมีนาคม	มิ.ย – ก.ค
2	ลูกหน่อ	กุมภาพันธ์	มีนาคม	ปลายเดือนมีนาคม	เม.ย – พ.ค
3	ลูกหน่อเมียด	กุมภาพันธ์	มีนาคม	ปลายเดือนมีนาคม	เม.ย – พ.ค
4	ท้อใต้หวัน	มกราคม	มีนาคม	ปลายเดือนมีนาคม	พ.ค – มิ.ย
5	ท้อสีน้ำผึ้ง	มกราคม	มีนาคม	ปลายเดือนมีนาคม	เม.ย – พ.ค
6	ลูกเชอร์รี่	มกราคม	มีนาคม	ปลายเดือนมีนาคม	เม.ย – พ.ค
7	สาละ มี 2 พันธุ์	เมษายน	พฤษภาคม	ปลายเดือน	ก.ค – ก.ย
8	กาแฟ มี 2 พันธุ์	เมษายน	พฤษภาคม	ปลายเดือน	ก.ย – ธ.ค
9	กล้วย มี 3 พันธุ์	-	ตลอดปี	ปล่อยธรรมชาติ	ตลอดปี
10	อาโวคาโด มี 4 ชนิด	1.พฤษภาคม 2.พฤศจิกายน	มิถุนายน มกราคม	ปลายเดือนกรกฎาคม กุมภาพันธ์	มิ.ย – ต.ค มี.ค – เม.ย
	ออกผลผลิต 2 ช่วง				

ที่มา: แลนสอะอาด สิ้นสายไทย และคณะ. (2552)

ภาพที่ 13 ปฏิทินผลผลิต

ที่มา : แดนสะอาด สีนสายไทย และคณะ. (2552)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

“การตรวจสอบคุณภาพผลผลิตนั้น ชาวบ้านจะทำการชิมเอง โดยมีแบบฟอร์มที่ทำขึ้นมาเพื่อทดสอบว่าผลผลิตชนิดไหน มีคุณภาพอย่างไร แล้วทำการบันทึก ตอนนั้นชาวบ้านสามารถบอกได้ว่า ผลไม้ชนิดไหนมีคุณภาพอย่างไร และลูกค้าต้องการผลไม้ชนิดไหนบ้าง” (ตารางที่ 2)

นายสุนทร สิ้นสายไทย ,สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

ตารางที่ 2 ตารางแสดงคุณภาพของผลผลิตแต่ละชนิด

ชนิดของผลไม้	คุณภาพของผลผลิต
ท้อพื้นเมือง	เนื้อแน่น รสเปรี้ยวขม เวลาสุกเต็มที่มีสีสีแดง
ลูกไหนดู	เนื้อแน่น รสเปรี้ยวขม เวลาสุกเต็มที่มีสีเหลือง – แดง
ลูกไหนดูเมีย	เนื้อแน่น กรอบหวาน เวลาสุกเต็มที่มีสีดำเล็ดหนุม กลิ่นหอม มีน้ำหวานสีดำ
ท้อใต้หวัน	เนื้อแน่น กรอบหวาน เวลาสุกเต็มที่มีสีชมพู
ท้อสีน้ำผึ้ง	เนื้อแน่น กรอบหวาน เวลาสุกเต็มที่มีสีแดง กลิ่นหอม มีน้ำหวานสีเหลือง
ลูกเซอร์	เนื้อแน่น กรอบ เปรี้ยวหวาน เวลาสุกเต็มที่มีสีดำ กลิ่นหอม มีน้ำหวานสีเหลือง
สาลี่ มี 2 พันธุ์	เนื้อกรอบ หวาน เวลาสุกแก่หรือสุกเต็มที่ผิวมีสีน้ำตาล และสีเขียว
กาแพ มี 2 พันธุ์	ลูกกาแพโต มีกลีบ 2 กลีบ เมื่อแก่และสุกเต็มที่แล้วมีสีเหลืองและแดง
กล้วย มี 3 พันธุ์	หอม หวาน เวลาสุกมีเปลือกสีเหลือง เขียว และสีน้ำตาล เนื้อนิ่ม
อาโวคาโดมี 6 ชนิด	เนื้อนิ่ม หอม สรจัด เวลาสุกมีสีเหลือง เขียว และสีน้ำตาล

ที่มา : แส่นสะอาด สิ้นสายไทย และคณะ (2552)

จากการศึกษาสถานการณ์การผลิตผลไม้ของชุมชนยังพบประเด็นที่แตกต่างกันอยู่ 3 ประเด็นด้วยกันคือ ผลไม้สุกไม่สม่ำเสมอ คือ ครึ่งหนึ่งของลูกสุกอีกครั้งหนึ่งเขียวรสเปรี้ยวและไม่กรอบรับประทานไม่อร่อย เช่น ท้อพันธุ์สีน้ำผึ้ง ชุมชนจึงพบสาเหตุหลักเกิดจากการใส่ปุ๋ยคอกมากเกินไปคือมูลวัว สำหรับท้อสีน้ำผึ้งนั้นไม่ต้องการใส่ปุ๋ยคอก ต้องปล่อยให้มีการเจริญเติบโตและสุกตามฤดูกาลและตามธรรมชาติ ไม่เหมาะที่จะเร่งให้เจริญโตโดยการบังคับด้วยวิธีการใส่ปุ๋ย สาเหตุอีกคือได้รับการบังแดดจากต้นผลไม้รอบข้าง หรือขาดการตัดแต่งกิ่งมีกิ่งและใบมากเกินไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.3 สถานการณ์และศักยภาพด้านการบรรจุภัณฑ์ของชุมชนก่อนทำโครงการวิจัย

การบรรจุภัณฑ์ผลผลิตที่ได้มาในช่วงแรก ชาวบ้านจะนำผลผลิตมาล้างทำความสะอาด และใส่ถุงหิ้วแล้วนำไปขาย หรือบางบ้านก็จะใส่ถุงพลาสติกแล้วมัดปากถุง ขายถุงละ 10-20 บาท ซึ่งชาวบ้านก็ทำขายแค่ในชุมชนข้างๆ ถ้าผลผลิตออกมากจะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อ ซึ่งชาวบ้านจะเก็บใส่เข่งไว้ เมื่อพ่อค้าคนกลางมาก็ทำการชั่งและเปลี่ยนเข่งของชาวบ้าน เป็นของตัวเอง

“เมื่อก่อนใส่ถุงมัดปากไปขายชุมชนใกล้เคียง และมีพ่อค้าคนกลางมารับถึงที่ เขาเอาตะกร้ามาเอง ชั่งเสร็จขึ้นรถให้ตังจบ หรือถ้าผลผลิตออกก่อนก็จะเอาไปขาย ในอำเภอ ใส่ตะกร้าไปนั่งขายหน้าอำเภอ ”

นางสุพินี สิ้นสายไทย, สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

“ทำเป็นถุงๆ ตั้งราคาซื้อรถเข็นขายนอกชุมชน บางทีก็ไปขายในเมือง ถ้าผลผลิตเยอะก็จะมีพ่อค้าคนกลางมารับ ใส่เข่งชั่ง แล้วเปลี่ยนเป็นตะกร้าซึ่งเขาเอามาเอง เราไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับการบรรจุภัณฑ์”

นางมา สิ้นสายไทย, สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

3.4 สถานการณ์และศักยภาพด้านการบรรจุภัณฑ์ของชุมชนหลังทำโครงการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพในการบรรจุภัณฑ์ หีบห่อและการติดฉลาก (การออกแบบบรรจุภัณฑ์) โดยทีมวิจัยและเกษตรกรผู้ได้เข้าร่วมการอบรมความรู้ในด้านนี้ หลังจากนั้นชาวบ้านจึงได้ออกแบบโลโก้ผลิตภัณฑ์ของชุมชนเอง ทำให้ในผลิตภัณฑ์ มีความสวยงามและมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น ผลที่ชาวบ้านได้รับคือ มีคนภายนอกรู้จักผลิตภัณฑ์จากชุมชนมากขึ้น

“ในการบรรจุภัณฑ์ปัจจุบันนั้นมีการร่วมมือกันออกแบบทั้งตัวบรรจุภัณฑ์และการออกแบบฉลากบรรจุภัณฑ์ เพื่อช่วยยืดอายุของสินค้าได้นานมากขึ้น สวยงามขึ้น ขายได้ง่าย ตัวอย่างที่เห็นก็เป็นการบรรจุกาแฟที่นำกาแฟมาคั่วเองบดเองและบรรจุแบบสุญญากาศแล้วติดโลโก้ของชุมชน มันทำให้ขายได้ง่าย และคนในจังหวัดรู้จักมากขึ้น ราคาที่ดีขึ้น ส่วนไม้ผลนั้นมีการบรรจุภัณฑ์โดยการใส่เข่งขนาด 20 กิโลกรัม จัดเรียง คัดเลือกลูกดีก่อน จัดเป็นเกรดไป ส่งขายง่าย และนำไปจำหน่ายเองก็สะดวกขึ้น”(ภาพที่ 14)

นางสุพินี สิ้นสายไทย, สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

ภาพที่ 14 ตัวอย่างโลโก้ผลิตภัณฑ์ชุมชน
ที่มา : แดนสะอาด ดินสายไทย และคณะ. (2552)

ตอนที่ 4 การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวด้านการแปรรูป

4.1 สถานการณ์และศักยภาพด้านการแปรรูปของชุมชนก่อนทำโครงการวิจัย

จากการที่มีโครงการพัฒนาที่สูงไทย – เยอรมัน (TG) มีจุดประสงค์โครงการ คือ การสนับสนุนให้ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการทำเข้าร่วมโครงการดังกล่าวนี้เอง โดยผู้นำหมู่บ้าน 2 ท่าน คือ นายแอโจ้ สินสายไทย นายสุนทร สินสายไทย ก็ได้มีความคิดริเริ่มที่จะลองทำการดองผลไม้ เพื่อเก็บไว้รับประทานนอกฤดู ครั้งแรกที่ได้ลองทำคือ ในปี 2534 โดยมีเจ้าหน้าที่ของโครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน มาสอนให้ที่หมู่บ้าน วิธีการดองคือการดองเค็ม ผลไม้ที่ดองครั้งแรกคือท้อพันธุ์พื้นเมือง รสชาติก่อนดองขมเปรี้ยว รสชาติหลังดอง เค็มกรอบ คนที่เรียนคือชาวบ้านผาเจริญทั้งหมด แต่คนที่ปฏิบัติจริงและต่อเนื่องคือนายแอโจ้ สินสายไทย นายสุนทร สินสายไทย และนายคาเสื่อ สินสายไทย ราคาโ่งตอนที่ซื้อครั้งนั้นนั้นโ่งละ 46 บาท (ชาวบ้านสมทบซื้อจากโครงการ TG) โดยมีเจ้าหน้าที่โครงการเป็นคนซื้อและขนมาให้ซื้อจากกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันนี้ราคาโ่งโ่งละ 100 บาท (ไม่คิดค่าขนส่ง)

“ถ้าพูดคำว่า “แปรรูป” นั้น ชาวบ้านในตอนนั้นน่าจะ หมายความว่าอะไร แต่ถ้าเกิดพูดว่าดองชาวบ้านจะเข้าใจทันที เพราะครั้งแรกที่ได้ทำชาวบ้านได้ยินจากเจ้าหน้าที่โครงการ TG

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ว่า เขาจะสอนวิธีดองทำให้อายุ และเมื่อเจ้าหน้าที่มาเยี่ยม มาเก็บข้อมูลก็มักจะบอกกับชาวบ้าน ขอลูกทอดดองมากินหน่อย จึงเป็นที่เข้าใจกันว่าลูกทอดดองคือลูกทอดที่อยู่ในโถงโดยมีรสเค็ม ๆ เปรี้ยว ๆ ตอนนั้นแค่ดองทิ้งไว้ไม่ได้คิดว่าจะช่วยอะไรได้ สาเหตุของการเริ่มต้นที่จะดองผลไม้เมืองหนาวมากขึ้นก็คือชาวบ้านเริ่มรู้ว่าสามารถขายได้ ครั้งแรกที่ขายก็เกิดจากการที่ชาวบ้านเอาทอดดองให้เจ้าหน้าที่TG รับประทาน เขาก็เลยเอาสตางค์ให้ พอให้หลาย ๆ ครั้ง ชาวบ้านก็เลยรู้วิธีการขายและรู้วิธีการได้เงิน จึงมีการดองกันมากขึ้น หลาย ๆ ครอบครัว เมื่อมีการดองมากขึ้นการขายผลไม้ดองก็เลยเป็นกิจกรรมเสริมรายได้ของชาวบ้านไปโดยอัตโนมัติ แต่ชาวบ้านยังประสบปัญหาอยู่ก็คือ การจัดการผลไม้ที่จะนำมาดอง การดอง และการขายอย่างเป็นระบบบ้าง”

นายแฉใจ สิ้นสายไทย, สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

จากการที่มีการดองผลไม้มากขึ้นนี้เองชาวบ้านก็เลยซื้อหัวเชื้อดองสำเร็จรูปจากร้านค้ามาใช้ ในการดอง เพราะสะดวกกว่า ไม่ต้องมาผสมเอง ไม่ต้องใช้เวลามากเหมือนวิธีดองแบบเก่าที่เจ้าหน้าที่สอน ระยะเวลาที่ใช้หัวเชื้อดองสำเร็จรูปมาแล้วตั้งแต่ปี 2544 ถึง ปัจจุบัน

“การแปรรูปแต่ละครั้ง อาศัยความรู้เก่า ที่จำมาการจะดองแต่ละครั้งก็ใช้หัวเชื้อดองสำเร็จรูป ดองไว้กินบ้าง ขายบ้าง แต่ตอนนี้ทำขายได้ตั้งเยอะ ถ้ารัฐยังงัดมาตั้งนานแล้ว”

นายสุนทร สิ้นสายไทย, สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

4.2 สถานการณ์และศักยภาพด้านการแปรรูปของชุมชนหลังทำโครงการวิจัย

หลังจากที่มีการทำโครงจากโครงการ การพัฒนาศักยภาพในการจัดการไม้ผลเมืองหนาวโดยชุมชนบ้านผาเจริญแล้ว บวกกับประสบการณ์การดองที่พื้นเมืองในอดีตนั้นชาวบ้านได้รู้ว่าถ้าผสมอัตราส่วนที่ถูกต้องก็รับประทานอร่อย (รสชาติเค็ม ๆ หวาน) แต่ถ้าหากผสมอัตราส่วนขาดหรือเกินก็กินไม่ได้ เสียและต้องทิ้งไปทั้งโถง ประสบการณ์นี้ชาวบ้านทุกคนเคยพบมาทุกครอบครัว และมีการลองผิดลองถูกกันหลายครั้ง จึงนำมาสู่การใช้หัวเชื้อดองสำเร็จรูปที่ทำกันอยู่ในปัจจุบันนี้ ถ้าเปรียบเทียบวิธีการดองระหว่างแบบเดิม และใช้หัวเชื้อดอง เราจะเห็นได้จากตารางเปรียบเทียบนี้ (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ตารางแสดงการเปรียบเทียบจุดดีจุดด้อยในการดองทั้งสองวิธีของชาวบ้าน

รูปแบบ	วิธีการทำ	คุณภาพ
1.แบบเดิมที่เรียนจาก เจ้าหน้าที่ TG	1.ยุ่งยากมีหลายขั้นตอนในการ ผสม 2.ยุ่งยากในการหาซื้อ 3.ชาวบ้านส่วนมากทำผิดพลาด ไม่แน่นอน	1.ได้รสชาติอย่างเดียว 2.เก็บได้นาน 10-12 เดือน
2.แบบใช้หัวเชื้อดองสำเร็จรูป	1.หาซื้อได้ง่าย 2.ทำง่าย สะดวก 3.สามารถทำได้ทุกคน	1.รสชาติกำหนดได้ตามที่ ต้องการ 2.เก็บได้นาน 10-12 เดือน 3.ความนิยมของผู้บริโภคหลาย คนไม่ชอบที่มีการใช้หัวเชื้อดอง

ที่มา : แสนสะอาด สิ้นสายไทย และคณะ. (2552)

“การดองแบบเก่ามันยากใช้เวลานาน ได้รสชาติดีรสเดียว และยุ่งยากมาก แต่ตอนนี้การดองเป็นวิธีที่ง่ายเพราะเราใช้หัวเชื้อดองสำเร็จรูป มันทำให้ได้หลายรสชาติ สะดวก เร็ว และเก็บได้เป็นปีเลยทีเดียวแต่เราก็มักมีการดองแบบเก่าไว้ เพื่อที่จะไว้เปรียบเทียบต่อไป”

นายแอโจ สิ้นสายไทย, สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

ชนิดของผลไม้ที่ชุมชนนำมาแปรรูปนั้นขึ้นอยู่กับแต่ละครอบครัวว่ามีผลไม้ชนิดใดมากที่สุดและนอกเหนือจากการขายสด แต่ชุมชนยังมีความจำกัดในเรื่องของทุนทรัพย์เพื่อการลงทุน สถานการณ์การดองผลไม้ของชุมชนที่เป็นไปในลักษณะของการเก็บรักษา ตามกำลังของตัวเองที่สามารถทำได้ทั้งในเรื่องของอุปกรณ์ในการดอง เช่น โอง หัวเชื้อดอง และเวลาในการเก็บผลไม้ตลอดจนการดูแลรักษา และการนำไปขาย

สถานการณ์ของผลไม้ชนิดต่าง ๆ ได้ทราบว่าชนิดที่รับประทานสดได้ดีนั้นก็นำมาแปรรูปน้อย เช่น ท้อพันธุ์สีน้ำผึ้ง ท้อพันธุ์ใต้หวัน ลูกไหนตัวเมีย สำหรับครอบครัวของนายแอโจ สิ้นสายไทย ที่ได้นำลูกไหนตัวเมีย กับท้อใต้หวันมาดองมากกว่าคนอื่นนั้น เพราะเหลือจากการขายสด (ดังตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ตารางคุณภาพและส่วนผสมในการดอง

ชื่อผลไม้	รสชาติ	การเก็บรักษา	คุณค่าทางอาหาร
ท้อสายน้ำผึ้ง	หวาน กรอบ	ดองไว้ในโถง เก็บได้นาน	มีคุณค่าไอโอดีน
โหนดผู้	เปรี้ยว กรอบ	ดองไว้ในโถงเก็บได้นาน	มีคุณค่าไอโอดีน
โหนดเมีย	หวาน กรอบ	ดองไว้ในโถงเก็บได้นาน	มีคุณค่าไอโอดีน
ท้อใต้ห้วย	หวาน กรอบ	ดองไว้ในโถงเก็บได้นาน	มีคุณค่าไอโอดีน
จุหลี่	เปรี้ยวหวาน	ดองไว้ในโถงเก็บได้นาน	มีคุณค่าไอโอดีน

ที่มา : แส่นสะอาด สิ้นสายไทย และคณะ. (2552)

จากตารางดังกล่าวได้ทราบว่ายประโยชน์จากการดองผลไม้ของชุมชน คือ เก็บรักษาได้นาน มีไว้รับประทานและขายนอกฤดู สร้างรายได้ให้ครอบครัว

ความสามารถและวิธีการดองของชาวบ้านจะมีลักษณะเหมือนกัน ในรูปแบบของการดองเค็มอย่างเดียว แต่ถ้าใช้หัวเชื้อดองสำเร็จรูปจะทำให้มีรสหวานด้วย และด้วยเวลาทำการดองก็ทำด้วยกัน ซึ่งเป็นระบบเครือญาติที่ทำเหมือนกัน ทำด้วยกัน แต่ที่แตกต่างก็เป็นเรื่องของการใช้ภาชนะในการดอง เช่น การใช้ถังพลาสติกแทนโถง หรือการใช้ถุงพลาสติก แทนโถง เนื่องจากโถงเกิดการเสียดจากการใช้งานมานาน

“การแปรรูปเราทำเป็นแค่อย่างเดียวนั่นคือการดอง อย่างอื่นทำไม่เป็นไม่มีใครมาสนับสนุนสักเท่าไร แล้วยังก็เครื่องมืออะไรเราก็ไม่ค่อยจะมี และก็ตอนนี้ราคาผลไม้สด มีราคาสูงอยู่แล้ว มีที่ขายอยู่แล้วถ้าจะดองจริงก็คือ ขายผลไม้สดไม่หมด และลูกเริ่มช้ำแล้วเท่านั้น”

นายสุนทร สิ้นสายไทย, สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

ตอนที่ 5 การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวด้านการตลาด

5.1 สถานการณ์และศักยภาพด้านการตลาดของชุมชนก่อนทำโครงการวิจัย จำนวนผู้จำหน่ายผลไม้ในฤดูกาลเก็บเกี่ยวที่ผ่านมาตั้งแต่เดือนมีนาคม 2548 ถึง เดือนกันยายน 2549 ได้ทราบว่าสถานการณ์ในการจัดการขายในครอบครัวของเกษตรกรคือให้ผู้นำครอบครัวเป็นคนเอาผลไม้ไปขาย เพราะพูดภาษาไทยได้และอธิบายให้คนมาซื้อได้ว่าผลไม้ นั้น ๆ มีชื่ออะไร มีรสอย่างไร รับประทานอย่างไรเพราะผลไม้เมืองหนาวเป็นผลไม้ใหม่สำหรับคนทั่วไปที่มาจากต่างจังหวัดหรือแม้แต่คนในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นยังเป็นของแปลกใหม่ ในการขายนั้นเป็นการเร่ขายมี 2 วิธี คือ ไล่ตะกร้า (เปื้ออะ) ขาย และนั่งรถจักรยานยนต์ขาย การนั่งขาย มีสมาชิกในครอบครัวขนไปส่งให้ถึงที่นั่งขายตาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จุดเป้าหมายต่าง ๆ เช่น ที่ว่าการอำเภอ โรงพยาบาล (ปางมะผ้า) ตลาดนัด ตลาดริมทาง เทศกาลต่าง ๆ ของชาวดอยหมูบ้านรอบข้าง

“การตลาดเมื่อก่อนคือ ไปขายด้วยตัวเอง กับมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อ การขายเองได้กำไรกว่าขายพ่อค้าคนกลาง แต่ถ้าผลผลิตออกมาเยอะขายไม่ทันก็จะขายให้กับพ่อค้าคนกลาง การขายเองก็จะไปนั่งขายหน้าอำเภอบ้าง ขายหมู่บ้านใกล้เคียงบ้าง” (ภาพที่ 15)

นายสุนทร สิ้นสายไทย, สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

ภาพที่ 15 ชาวบ้านที่นำผลผลิตไปขายที่ว่าการอำเภอปางมะผ้า

5.2 สถานการณ์และศักยภาพด้านการตลาดของชุมชนหลังทำโครงการวิจัย

ในการหาตลาดนั้นทางชุมชนมีการตั้งกลุ่มเพื่อหาตลาดต่างๆ ทั้งในและนอกชุมชนอีกทั้งยังมีตลาดต่างจังหวัดอีกด้วย สำหรับการตลาดนั้นชุมชนได้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

ตลาดกลุ่มที่ 1 จากการดำเนินงานวิจัยของทีมงานฝ่ายการตลาดได้มีการติดต่อประสานงานกับ สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดแม่ฮ่องสอน จำกัด เพื่อทดลองทำการตลาดไม้ผลเมือง ซึ่ง สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดแม่ฮ่องสอน จำกัด เป็นหน่วยงานที่เป็นตัวกลางนำผลผลิตไปส่งจำหน่ายให้กับห้าง Tops Supermarket เป็นผู้นำทีมงานมาทำการคัดคุณภาพ และขนาดของผลไม้ เพื่อเป็นมาตรฐานการจำหน่าย

ตลาดกลุ่มที่ 2 ได้แก่ คลังเกษตรอินทรีย์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ โดยทางชุมชนได้ทดลองทำการตลาดร่วมกับคลังเกษตรอินทรีย์ ในรูปแบบผลไม้สด 2 ชนิด ได้แก่ ลูกโหนด (ลูกพลัมแดงบ้านหลวง) และท้อพันธุ์ไต้หวัน ในปี 2550 ได้จำหน่ายลูกโหนด (ลูกพลัมแดงบ้านหลวง) 22 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 22 บาท และท้อพันธุ์ไต้หวัน 103 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 50 บาท ในปี 2551 ได้มีการทำข้อตกลงกันใหม่ในเรื่องราคาของไม้ผลสดซึ่งข้อตกลงได้เป็นไปในรูปแบบความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย คือผู้ขายและผู้ซื้อ ซึ่งทีมวิจัยได้เข้าร่วมประชุมกับสมาคมเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.) ในเรื่องการค้าที่เป็นธรรม Fair trade จึงได้ทำการประชุมที่ทีมวิจัยให้เข้าใจหลักการค้าที่เป็นธรรม ปี 2551 ได้ขายลูกโหนดจำนวน 1,200 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 30 บาท ซึ่งเกษตรกรต้องคัดคุณภาพให้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ลงนามไว้สำหรับกรใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญตให้ไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดี เช่น ไม่มีลูกเน่า แดก หรือมีรอย ปนเข้าไปด้วย เกษตรกร 4 รายที่ได้รับการรับรองจากสมาคมเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือในปี 2551

ตลาดกลุ่มที่ 3 การทำตลาดไม้ผลสด และไม้ผลแปรรูปในท้องถิ่น ถือเป็นการทำตลาดของชุมชนมาตั้งแต่เริ่มมีการเก็บเกี่ยวผลผลิต และชาวบ้านในพื้นที่ก็คุ้นเคยกันดี โดยใช้วิธีการขายผลไม้มือหนึ่งตามงานทั่วไปที่จัดขึ้นในท้องถิ่น เช่น งานเปิดแหล่งท่องเที่ยว หรือสถานที่ราชการที่ขออนุญาตขายได้ การตลาดในรูปแบบนี้ถือเป็นการรักษาลูกค้า ที่เคยซื้อไม้ผลเมืองหนาวและเป็นกิจกรรมที่มิวิจัยได้เก็บข้อมูลระดับการรู้จักและการบริโภคไม้ผลเมืองหนาวของคนในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนอีกด้วย

ตลาดกลุ่มที่ 4 การทำร้านกาแฟสด ในช่วงหน้าท่องเที่ยวที่บ้านสันติชล อ.ปาย ถือเป็นตลาดที่ประชาสัมพันธ์ชุมชนเกษตรอินทรีย์ และขั้นตอน วิธีการผลิตไม้ผลเมืองหนาว เช่น รูปแบบวิธีการเก็บเกี่ยวผลผลิตกา กาสีเปลือก การตากแห้ง การตำเมล็ดคั่ว การคั่วที่ใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นคือไม้ไผ่แห้งที่อาจเป็นเชื้อเพลิงในการเกิดไฟป่ามาใช้เป็นเชื้อเพลิงในการคั่วกา รวมไปถึงการบดเมล็ดและการชงกาแฟสด จากกิจกรรม ทำกาแฟสดนี้ ได้มีนักท่องเที่ยวผู้บริโภคสั่งซื้อทางไปรษณีย์อีกด้วย จึงเป็นการตลาดอีกรูปแบบหนึ่งที่ชุมชนบ้านผาเจริญมีกำลังทำได้ (ภาพที่ 16)

ภาพที่ 16 ร้านกาแฟสดที่บ้านสันติชน

“การหาตลาดทางเรามีฝ่ายการตลาดซึ่งฝ่ายตลาดได้มีการติดต่อประสานงานกับตลาดต่างๆทั้งในและนอกชุมชน เพื่อที่จะระบายผลผลิตที่ออกมามาก โดยเรามีการวางคุณภาพไว้สำหรับสำหรับตลาดต่างๆด้วย หรือตามที่ตลาดนั้น ๆต้องการ ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ดีมากสำหรับชุมชน นอกจากจะระบายผลผลิตที่มากแล้ว ยังสามารถขายได้ในราคาที่เราไม่ขาดทุน”

นายแสนสอาด สิ้นสายไทย, สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 6 การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวด้านการรวมกลุ่ม

6.1 สถานการณ์และศักยภาพด้านการรวมกลุ่มของชุมชนก่อนทำโครงการวิจัย

การรวมกลุ่มของชุมชนมีมาตั้งแต่เริ่มมีการอพยพเข้ามา ชาวบ้านกลุ่มแรกๆ มีการรวมกลุ่มในการทำพิธีการต่างๆ แต่หลังจากเสร็จงานก็แยกกัน แต่ในปีต่อมาชาวบ้านกลุ่มเดิมก็กลับมารวมตัวกันทำพิธีอีกซึ่งมีมาจนถึงปัจจุบัน การรวมกลุ่มของชาวบ้านเมื่อก่อนก็เพื่อได้พูดคุยปรึกษาปัญหาต่าง และการรวมกลุ่มในการช่วยเหลือหมู่บ้านชาวบ้านเรียกว่า กองกำลังประชาชนพิทักษ์ถิ่น มีหน้าที่ดูแลหมู่บ้าน และควบคุมไฟป่า

“การรวมกลุ่มเมื่อก่อนก็คือ การที่มีงานหรือพิธีกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้นเมื่อเสร็จงานก็แยกกันไป แต่พอมาอีกปีก็ทำเหมือนเดิมโดย ชาวบ้านกลุ่มเดิม อีกอย่างหนึ่งคือมีกลุ่มที่ทางหมู่บ้านตั้งขึ้นคือกองกำลังประชาชนพิทักษ์ถิ่น ช่วยดูแลหมู่บ้านซึ่งมีหลายคน รวมทั้งผมด้วย” (ภาพที่ 17)

นายสุทอง ศรีไธไทย ,สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

ภาพที่ 17 การรวมกลุ่มของชาวบ้านในการกะเทาะเปลือกกาแฟ

6.2 สถานการณ์และศักยภาพด้านการรวมกลุ่มของชุมชนหลังทำโครงการวิจัย

6.2.1 การจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

โดยมีเป้าหมายเพื่อให้กลุ่มเกษตรกรชุมชนผาเจริญได้รับการรับรองตามกฎหมายอย่างถูกต้องตามนโยบายของรัฐ มีสิทธิ์ในการขอรับการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนากิจการตามมาตรการที่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกำหนดให้มีตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 และที่สำคัญเพื่อให้เกิดการรวมตัวกันของเกษตรกรในชุมชนผาเจริญได้อย่างเข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตนเองได้ ตลอดจนกลุ่มสามารถดำเนินงานที่กว้างขึ้น ผลจากการรวมตัวกันของเกษตรกรในการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน จึงได้มีการจัดตั้งกองทุนของชุมชนเอง ในรูปแบบของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตไม้ผลเมืองหนาว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

“หลังจากตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมาชาวบ้านในชุมชนก็รู้จักการจดบันทึกรายรับรายจ่าย รู้จักประหยัดมากขึ้น และตอนนี้ชาวบ้านบางคนมีเงินเก็บในสมุดเยอะมาก”

นายแสนสะอาด สิ้นสายไทย ,สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

6.2.2 การขอการรับรองตามโครงการความปลอดภัยอาหาร (Food Safety)

ด้านพืช ด้านการรับรองแหล่งผลิตพืช (GAP) กลุ่มเกษตรกรที่ผลิตกาแฟได้มีการดำเนินการเพื่อขอการรับรองตามโครงการความปลอดภัยอาหาร (Food Safety) ด้านพืช ด้านการรับรองแหล่งผลิตพืช (GAP) โดย กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ภาพที่ 18) โดยมีเกษตรกรที่ได้รับการรับรอง ดังนี้

นายมา	สิ้นสายไทย	กาแฟอาราบิก้า
นายแอใจ	สิ้นสายไทย	กาแฟอาราบิก้า
นายสุนทร	สิ้นสายไทย	กาแฟอาราบิก้า
นายจำหลอ	จำป่า	กาแฟอาราบิก้า
นายคาเสื่อ	สิ้นสายไทย	กาแฟอาราบิก้า
นายวิทยา	จำหา	กาแฟอาราบิก้า

ภาพที่ 18 ตัวอย่างใบรับรองแหล่งผลิตพืช (GAP) ชนิดพืชกาแฟ
ที่มา : แสนสะอาด สิ้นสายไทย และคณะ. (2552)

6.2.3 การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาการจัดการไม้ผลเมืองหนาวบ้านผาเจริญ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.กลุ่มการจัดการพื้นที่ มีหน้าที่ในการวางแผน วางระบบการปลูกจนกระทั่ง การดูแลรักษา

2.กลุ่มจัดหาตลาดมีหน้าที่ติดต่อ และจัดหาตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าของชุมชน “การรวมกลุ่มทำให้ชาวบ้านในชุมชน มีความสามัคคีกันมากขึ้น วัยรุ่นบางคนก็มีความรับผิดชอบมากขึ้นเพราะว่า เขาก็เป็นหนึ่งในกลุ่มที่ทางหมู่บ้านได้เลือกไปทำหน้าที่ และชาวบ้านทุกคนมีหน้าที่กันทุกคน”

นางสุพินี ลินสายไทย, สัมภาษณ์ (29 มีนาคม 2553)

จากการศึกษาพบว่าในการจัดการไม้ผลเมืองหนาวของชุมชนนั้น หลังเสร็จสิ้นโครงการวิจัย ผู้วิจัยเห็นว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวไปในทิศทางที่ดีกว่า ก่อนทำโครงการวิจัย (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบการจัดการไม้ผลเมืองหนาว ก่อน - หลัง การทำโครงการวิจัย

การจัดการ	ก่อนทำโครงการ	หลังทำโครงการ
พื้นที่ และ การเพาะปลูก	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่มีจำนวนจำกัด - ถึงฤดูปลูก ก็ปลูกเลย - ไม่มีการวางแผนก่อนปลูก - ไม่มีความรู้เกี่ยวกับพันธุ์ไม้ผลต่างๆ - ใช้ยาฆ่าแมลง และปุ๋ยเคมี 	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่มีจำนวนจำกัด - มีการตั้งเจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษาในการวางแผนการปลูก การดูแลรักษา และความรู้เกี่ยวกับไม้ผลต่างๆ - ใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี - ใช้สารชีวภาพในการไล่แมลง
การเก็บผลผลิต	<ul style="list-style-type: none"> - เก็บใส่เชิงหรือตะกร้า - จ้างเก็บ(ผลผลิตเยอะ) - ไม่มีการคัดเลือกผลผลิต - ผลซ้ำจากการเก็บผลผลิต - ใช้การจำใน ช่วงเวลาที่ไม้ผลแต่ละชนิดออกดอก ติดลูก การดูแลรักษา และการเก็บผลผลิต 	<ul style="list-style-type: none"> - เก็บใส่เชิงหรือตะกร้า ที่กำหนดน้ำหนัก ตั้งแต่ 10-20 กิโลกรัม - จ้างเก็บ(ผลผลิตเยอะ) - มีการคัดเลือกผลผลิต - มีการทำตารางสถานการณ์ และ ช่วงเวลาที่ไม้ผลแต่ละชนิดออกดอก ติดลูก การดูแลรักษาและ เก็บผลผลิต - ปฏิทินผลผลิต
การบรรจุภัณฑ์	<ul style="list-style-type: none"> - ใส่ถุงหิ้ว - ใส่ถุงพลาสติกมัดปากถุง 	<ul style="list-style-type: none"> - การบรรจุภัณฑ์แบบสุญญากาศ - ใส่ถุงหิ้ว - ออกแบบบรรจุภัณฑ์ และโลโก้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้แก้ไข ใดๆ โดยนโยบายด้วยการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5 (ต่อ) การเปรียบเทียบการจัดการไม้ผลเมืองหนาว ก่อน - หลัง การทำโครงการวิจัย

การจัดการ	ก่อนทำโครงการ	หลังทำโครงการ
การแปรรูป	- ดองเค็ม	- ดองเค็ม - ดองหวาน - กาแฟสำเร็จรูป - ชาอบแห้ง
การตลาด	- ขายในชุมชน - ขายชุมชนใกล้เคียง - ขายหน้าที่ทำการอ.ปางมะผ้า - มีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อ	- มีการวางแผนการตลาด - มีเจ้าหน้าที่การตลาด - จำหน่ายให้ ห้าง Tops Supermarket - จำหน่ายให้ คลังเกษตรอินทรีย์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ - ขายในชุมชน - ขายชุมชนใกล้เคียง - ขายหน้าสถานีราชการ - ออกร้าน ขายให้นักท่องเที่ยว บ้าน สันติชล - กลุ่มวิสาหกิจชุมชน - กลุ่มออมทรัพย์ - กลุ่มเกษตรกรที่ผลิตกาแฟ โครงการ ความปลอดภัยอาหาร (Food Safety) - กลุ่มการจัดการพื้นที่ และดูแลรักษา - กลุ่มจัดหาตลาด
การรวมกลุ่ม	- กลุ่มทำพิธีกรรม - กองกำลังประชาชนพิทักษ์ถิ่น	

ตอนที่ 7 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการจัดการไม้ผลเมืองหนาวบ้านผาเจริญ

ในการศึกษาการจัดการไม้ผลเมืองหนาวบ้านผาเจริญ ผู้วิจัยพบว่าชุมชนมีปัญหาในเรื่องพื้นที่ทำกินที่มีพื้นที่ทั้งหมดของชุมชนในขณะนี้ประมาณ 90 ไร่ ซึ่งตอนนี้ประชากรในชุมชนก็เริ่มมากขึ้น ไม่สามารถขยายพื้นที่ออกไปได้แล้ว เพราะพื้นที่รอบชุมชนนั้นเป็นป่าสงวน และเรื่อง การแปรรูปจากการศึกษาสถานการณ์การจำหน่ายผลไม้ดองของชุมชนพบว่ามีปัญหา 2 ประเด็นหลัก ที่เกี่ยวกับผู้บริโภค คือ มีกลุ่มผู้บริโภคอยู่ 2 กลุ่ม ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. กลุ่มผู้บริโภคที่อยู่ในเมือง กลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มบริโภคที่คำนึงถึงความปลอดภัย และสุขภาพเป็นหลัก คือ มีความคิดว่าผลไม้ดองคือผลไม้ที่ไม่มีคุณค่าทางอาหารและอาจมีผลต่อสุขภาพ เช่น รับประทานแล้วท้องร่วง หรือเกิดการสะสมของสารเคมีในร่างกาย

2. กลุ่มผู้บริโภคที่อยู่หมู่บ้านรอบข้าง หรือบนดอย มีความต้องการที่อยากรับประทานวิธีการแปรรูปที่แตกต่างจากการดองเค็ม โดยเกิดการเปรียบเทียบกับตลาดที่มีการขายผลไม้แปรรูปหลายรูปแบบ และเกิดการต่อราคาขายว่าผลไม้ดองมีราคาแพง ความนิยมของผู้บริโภคกลุ่มนี้นิยมรับประทานผลไม้ดองกับพริกป่น หรือน้ำตาลทราย

การวิจารณ์ผลการวิจัย

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวบ้านผาเจริญ อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน จากผลของข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวด้านพื้นที่และการเพาะปลูก

ในการจัดการพื้นที่นั้นชาวบ้านในชุมชนผาเจริญมีระเบียบการให้พื้นที่ถือครองตามจำนวนประชากรในครอบครัว ซึ่งครอบครัวไหนมีประชากรมากก็ได้พื้นที่มาก ครอบครัวไหนมีประชากรน้อยก็ได้พื้นที่น้อย และเมื่อถึงเวลาเพาะปลูก ในอดีตจะลงมือปลูกเลยไม่มีการวางแผน แต่หลังจากที่เสร็จสิ้นงานวิจัย ในชุมชนจะมีกลุ่มชาวบ้านที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นสวนๆ เช่น รับผิดชอบวิธีการปลูก คือปลูกพืชชนิดไหน ควรใช้ระยะเท่าไร การปลูกต้องปลูกอย่างไร การดูแลรักษาจะมีการนำความรู้ใหม่มาใช้ในการทำสวนผลไม้ จากการศึกษาและอบรม เป็นต้น เพราะหลังจากที่ชาวบ้านได้เรียนรู้เรื่องการพัฒนาศักยภาพการจัดการไม้ผลเมืองหนาว นั้นชาวบ้านก็มีกระบวนการและวิธีคิดที่แตกต่างจากอดีต ที่ใครจะปลูกอะไร ปลูกอย่างไร ก็ทำไปตามที่อยากจะทำ ซึ่งเป็นการใช้พื้นที่ ที่สิ้นเปลือง สอดคล้องกับ เฉลิมศักดิ์ ชัดติยะ (2541)

2. การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวการเก็บผลผลิตและการบรรจุภัณฑ์

ในอดีตชาวบ้านจะลงมือเก็บผลผลิตเองและจ้างคนในชุมชนบ้าง ไม่มีการระวังในการเก็บทำให้ผลผลิตช้ำบ้าง จากการโยน จากการทับกันของผลผลิตทำให้มีราคาต่ำและขายไม่ได้ ในการบรรจุภัณฑ์ชาวบ้านยังใส่ถุงหิ้วในการขาย การนำผลผลิตมาใส่ถุงแล้วมัดปากกับยาง แต่หลังจากเสร็จสิ้นงานวิจัยชาวบ้านมีการวางแผนและเรียนรู้การเก็บผลผลิต โดยการเก็บและคัดเลือกลูกไปด้วย จากนั้นก็จะวางไว้ในเชิงที่เตรียมไว้ซึ่งจะมีการจัดเป็นระเบียบและไม่ทับกันทำให้ผลผลิตไม่ช้ำ ส่วนการบรรจุภัณฑ์นั้นชาวบ้านได้นำการบรรจุแบบสุญญากาศมาใช้ อีกทั้งยังออกแบบโลโก้ผลิตภัณฑ์เองด้วย ซึ่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทำให้ผลิตภัณฑ์มีคนรู้จักมากขึ้น สอดคล้องกับ "กลยุทธ์การตลาด สำหรับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง". 2551.[ออนไลน์].

3.การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวด้านการตลาด

ในอดีตชาวบ้านใช้วิธีการแลกเปลี่ยนกับหมู่บ้านใกล้เคียงและจำหน่ายบ้างนอกหมู่บ้านซึ่งในตอนนั้นชาวบ้านยังไม่รู้ว่าจะนำไปขายที่ไหน แต่หลังจากที่มีการจัดการการพัฒนาศักยภาพไม้ผลเมืองหนาวเข้ามา ชาวบ้านมีการตั้งฝ่ายการตลาดขึ้นมา เพื่อไว้สำหรับติดต่อกับตลาดต่างๆในชุมชนนอกชุมชนและจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งในตอนนั้นชาวบ้านมีตลาดไว้รองรับผลผลิตที่ชาวบ้านปลูก อีกทั้งยังไม่โดนเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง ทำให้มีกำไรจากการปลูกไม้ผลเมืองหนาว สอดคล้องกับ "กลยุทธ์การตลาด สำหรับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง".2551.[ออนไลน์].

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation)

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาว บ้านผาเจริญ อำเภอปางมะผ้าจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ก่อนทำงานวิจัยนั้น ในการจัดการพื้นที่ของชาวบ้านในชุมชนผาเจริญมีระเบียบการให้พื้นที่ถือครองตามจำนวนประชากรในครอบครัว ซึ่งครอบครัวไหนมีประชากรมากก็ได้พื้นที่มาก ครอบครัวไหนมีประชากรน้อยก็ได้น้อย และเมื่อถึงเวลาเพาะปลูก ก็ลงมือปลูกเลยไม่มีการวางแผน ใครจะปลูกอะไร ปลูกอย่างไร ก็ทำไปตามที่อยากจะทำ ซึ่งเป็นการใช้พื้นที่ ที่สิ้นเปลือง การเก็บผลผลิตนั้นชาวบ้านจะลงมือเก็บผลผลิตเองและจ้างคนในชุมชนบ้าง ไม่มีการระงับในการเก็บทำให้ผลผลิตช้ำบ้างจากการโยน จากการทับกันของผลผลิตทำให้มีราคาต่ำและขายไม่ได้ ในการบรรจุภัณฑ์ชาวบ้านยังใส่ถุงหูหิ้วในการขาย การนำผลผลิตมาใส่ถุงแล้วมัดปากกับยาง ส่วนผลผลิตที่เหลือจากการขายหรือผลช้ำจะนำไปดองเค็มเพียงอย่างเดียว ชาวบ้านทำไว้กิน และแจกคนในชุมชน ส่วนการจำหน่ายนั้นชาวบ้านใช้วิธีการแลกเปลี่ยนสินค้ากับหมู่บ้านใกล้เคียงและจำหน่ายบ้างนอกหมู่บ้าน ด้านการรวมกลุ่มของชุมชนมีมาตั้งแต่เริ่มมีการอพยพเข้ามา ชาวบ้านกลุ่มแรกๆ มีการรวมกลุ่มในการทำพิธีการต่างๆ การรวมกลุ่มของชาวบ้านเมื่อก่อนก็เพื่อได้พูดคุยปรึกษาปัญหาต่าง และการรวมกลุ่มในการช่วยดูแลหมู่บ้านชาวบ้านเรียกว่า กองกำลังประชาชนพิทักษ์ถิ่น มีหน้าที่ดูแลหมู่บ้าน และควบคุมไฟป่า หลังจากเสร็จสิ้นงานวิจัยในการจัดการพื้นที่ของชาวบ้านในชุมชนผาเจริญมีระเบียบการให้พื้นที่ถือครองตามจำนวนประชากรในครอบครัวเหมือนเดิม แต่ชาวบ้านมีการวางแผนและเรียนรู้การจัดการด้านพื้นที่ปลูกและสามารถใช้พื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการเก็บผลผลิตนั้นระหว่างการเก็บจะมีการคัดเลือกลูกไปด้วย จากนั้นก็จะวางไว้ในเชิงที่เตรียมไว้ซึ่งจะมีการจัดเป็นระเบียบและไม่ทับกันทำให้ผลผลิตไม่ช้ำ ส่วนการบรรจุภัณฑ์นั้นชาวบ้านได้นำการบรรจุแบบสุญญากาศมาใช้ อีกทั้งยังออกแบบโลโก้ผลิตภัณฑ์เองด้วย ซึ่งทำให้ผลิตภัณฑ์มีคนรู้จักมากขึ้น ในการแปรรูปชาวบ้านสามารถแปรรูปผลิตภัณฑ์ หลายอย่างเช่น การดองเค็ม ดองหวาน การทำกาแฟอบแห้ง การเปิดร้านกาแฟซึ่งขายกาแฟสด และในตอนนี้มีการทำชาแห้งไว้จำหน่ายให้นักท่องเที่ยว ซึ่งการแปรรูปนี้สามารถ สร้างรายได้ให้ชุมชนเป็นจำนวนมาก และสามารถสร้างงานให้ชุมชนด้วย ในการจัดการด้านการตลาดชาวบ้านมีการตั้งฝ่ายการตลาดขึ้นมา เพื่อไว้สำหรับติดต่อกับตลาดต่างๆในชุมชนนอกชุมชนและจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งในตอนนี้ชาวบ้านมีตลาดไว้รองรับผลผลิตที่ชาวบ้านปลูก อีกทั้งยังไม่โดนเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง ทำให้มีกำไรจากการปลูกไม้ผลเมืองหนาว อาจเป็นผลมาจาก หลัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เสร็จสิ้นงานวิจัยชุมชนมีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อที่จะดูว่าชาวบ้านคนไหนมีความสามารถในด้านได้บ้าง มีการประชุมเป็นประจำทุกเดือน และนอกจากนั้นชาวบ้านบางคนก็อาสาที่จะทำหน้าที่นั้นๆเอง ซึ่งกลุ่มที่เกิดขึ้นนี้ก็เหมือนกับบ้านหลังใหญ่ที่มีสมาชิกมากและแบ่งหน้าที่กันไปทำตามที่ได้รับไว้ และสมาชิกทุกคนก็จะมียานของตัวเองและรับผิดชอบในงานที่รับมอบหมายมาอย่างดี มีการก่อตั้งกลุ่มขึ้นมา อีกหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มการจัดการพื้นที่ กลุ่มจัดหาตลาด เป็นต้น ซึ่งผลที่เกิดขึ้นเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นจากชาวบ้านในชุมชนที่พยายามปรับเปลี่ยนกระบวนการและวิถีคิด พยายามที่จะทำให่วิถีชีวิตและชุมชนของตนเองดีขึ้น

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวในชุมชนหลายประการ ผู้วิจัยจึงเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาดังนี้

1. ชาวบ้านในชุมชนควรทำงานวิจัยในเรื่องนี้ต่อเนื่อง เพราะจากการศึกษาพบว่าชาวบ้านมีกระบวนการคิดและมีศักยภาพในการจัดการไม้ผลเมืองหนาวได้ดีกว่าในอดีต และควรมีหน่วยงานต่างๆ เข้าไปสนับสนุนในทุกๆ ด้าน
2. ปัจจุบันจะพบว่ามือนักท่องเที่ยวเข้าไปชมธรรมชาติและพักค้างคืนในหมู่บ้านมากขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีหน่วยงานเข้าไปสนับสนุนในส่วนนี้ เพราะสามารถสร้างรายได้ให้ชุมชนได้
3. ชุมชนควรจะมีมือกับชุมชนใกล้เคียงในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนใกล้เคียงด้วย

เอกสารอ้างอิง

กัญญารัตน์ อันตระกูล.2540. การปรับเปลี่ยนอาชีพของเกษตรกรในชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบท.

วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

"กลยุทธ์การตลาด สำหรับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง".2551.[ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก:

<http://www.accasa.com/article/market14.html> (29 พฤศจิกายน 2552).

เฉลิมศักดิ์ ชัดติยะ.2541. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลง วิธีการ

ผลิตด้านการเกษตรของชุมชนกะเหรี่ยง.วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

"บ้านผาเจริญ ต้นแบบสวนผลไม้เมืองหนาว แห่งปางมะผ้า " .2551. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก: [http://](http://www.oknation.net/blog/print.php?id=232171)

www.oknation.net/blog/print.php?id=232171 (29 พฤศจิกายน 2552)

บุญยืน ชัยสุโรจน์.2533. ระบบเศรษฐกิจไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : แสงศิลป์การพิมพ์.

มา สินสายไทย. ชาวสวนไม้ผลเมืองหนาว. 2553. สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553.

วิเชียร รักการ.2529. วัฒนธรรมและพฤติกรรมของไทย. กรุงเทพฯ :โอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์.

สมบัติ อารังค์ธัญ.2550. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม : สาเหตุ ความสำคัญ และผลกระทบ.

[ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก:Available:<http://gspace.nidnida-s.htm>.(29 พฤศจิกายน 2552).

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข.2536. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม แนวทางศึกษาวิเคราะห์

และวางแผน. ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และ

สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สนิท สมัครการ.2538. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับพัฒนาการของสังคม. กรุงเทพฯ :

โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์.2546. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 4.กรุงเทพฯ:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุชาติ ศรียารัตน์.2550. สังคมวิทยาการเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม. [ออนไลน์] เข้าถึง

ได้จาก: Available:http://lecture.cs.buu.ac.th/~s49232/Autonomouss/social_

[development.doc](http://lecture.cs.buu.ac.th/~s49232/Autonomouss/social_development.doc)(29 พฤศจิกายน 2552).

สุทอง ศรีไธไทย. ชาวสวนไม้ผลเมืองหนาว. 2553. สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553.

สุนทร สินสายไทย. ชาวสวนไม้ผลเมืองหนาว. 2553. สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553.

สุพินี สินสายไทย. ชาวสวนไม้ผลเมืองหนาว. 2553. สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553.

แสนสอาด สินสายไทย. ชาวสวนไม้ผลเมืองหนาว. 2553. สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แสนสะอาด สิ้นสายไทย และคณะ .2552. "โครงการวิจัยการพัฒนาศักยภาพในการจัดการไม้
ผลเมืองหนาวโดยชุมชนบ้านผาเจริญ หมู่ 5 ต.ปางมะผ้า อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน"
รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ฉบับสมบูรณ์. แม่ฮ่องสอน.

หนึ่งนุช ท่องมนต์ทิพย์.2544. การเปลี่ยนแปลงการผลิตทางการเกษตรของชุมชนชนบท.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

แอโจ๋ สิ้นสายไทย. ชาวสวนไม้ผลเมืองหนาว. 2553. สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวกที่ 1
ประเด็นคำถามหลักที่ใช้ในการสัมภาษณ์

**เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการจัดการไม้ผลเมืองหนาวบ้านผาเจริญ อำเภอปางมะผ้า
จังหวัดแม่ฮ่องสอน**

1. ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ..... นามสกุล.....

อายุ..... เพศ.....

อาชีพ..... รายได้(เฉลี่ย/ปี).....

ที่อยู่.....

2. รูปแบบคำถาม

2.1. บริบทชุมชน ซึ่งเป็นที่ตั้งของบ้านผาเจริญ

- ประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไปของชุมชน
 - สถานที่ตั้ง
 - แผนที่ชุมชน
- สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม/วัฒนธรรมและประชากรของชุมชน
 - จำนวนครัวเรือนในชุมชน จำนวนประชากร
 - อาชีพหลัก รายได้ส่วนใหญ่
 - ศาสนา
- ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน
 - สิ่งแวดล้อมที่ถือว่าเป็นจุดเด่นหรือจุดได้เปรียบ
 - การใช้ที่ดินทำกิน/แหล่งน้ำ

2.2 ทุนเดิม/องค์ความรู้

- การจัดการไม้ผลเมืองหนาวและการแปรรูป
 - องค์ความรู้ด้านการจัดการผลิต
 - แหล่งวัตถุดิบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- วิธีการและขั้นตอนการผลิต การบรรจุหีบห่อและบรรจุภัณฑ์
- ปริมาณในรอบการผลิต
- ต้นทุนการผลิต
- การรับรองมาตรฐาน
- การแปรรูป
- การตลาดไม้ผลเมืองหนาวของชุมชน
 - สถานที่จัดจำหน่าย
 - รูปแบบการจัดจำหน่าย
 - การประชาสัมพันธ์

2.3. กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้

- ประเภทขององค์กรหรือหน่วยงานภายนอก ที่เข้ามาสนับสนุนมีหน่วยงานอะไรบ้าง
- การให้การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกที่เข้ามามีอะไรบ้าง
- กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่ม
- มีการถ่ายทอดความรู้สู่รุ่นต่อไปอย่างไร

2.4. การเปลี่ยนแปลงจากการจัดการไม้ผลเมืองหนาว

- ด้านพื้นที่และการเพาะปลูก
- ด้านการเก็บผลผลิตและการบรรจุภัณฑ์
- ด้านการแปรรูป
- ด้านการตลาด
- ด้านการรวมกลุ่ม

2.5 ปัญหาและอุปสรรค

- ในการจัดการผลผลิต การแปรรูป
- หมู่บ้านใกล้เคียง
- สภาพดิน ฟ้า อากาศ

ภาคผนวกที่ 2 ประวัติผู้ให้สัมภาษณ์

1.ชื่อ นายเสนสอาด สีนสายไทย อายุ 31
ที่อยู่ เลขที่ 7/1 ม.5 บ้านผาเจริญ ต.ปางมะผ้า อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน 58150
ประวัติการศึกษา

ป.1 –ป.6 โรงเรียนบ้านยาป่าแหน

ม.1 –ม.2 โรงเรียนปางมะผ้าพิทยาสรรพ์

ม.3 โรงเรียนบ้านแม่ละนา

มัธยมปลาย การศึกษานอกโรงเรียน อ.ปางมะผ้า

จบอนุปริญญา คณะสังคมศาสตร์ โปรแกรมการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยชุมชน

จ.แม่ฮ่องสอน

ประสบการณ์การทำงาน

- อาสาสมัครผู้ให้การบำบัดแก่ผู้ติดยาเสพติด ศูนย์คริสเตียนชลบุรี 1 ปี
- อาสาสมัครปศุสัตว์ประจำหมู่บ้านผาเจริญ 3 ปี
- ผู้ทำพันธกิจคริสเตียน 2 ปี แผนกคริสเตียนศึกษา
- ตัวแทนชาวบ้านในการดูงานเกี่ยวกับผลไม้เมืองหนาวบทยาบปัจจุบันในชุมชน
- รักษาการตำแหน่งศิษยาภิบาลคริสตจักรบ้านผาเจริญ
- อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านผาเจริญ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.ชื่อ นายแอใจ ลินสายไทย อายุ 69 ปี
 ที่อยู่ เลขที่ 29 ม.5 บ้านผาเจริญ ต.ปางมะผ้า อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน 58150
 ประสบการณ์การทำงาน

- ผู้นำด้านความเชื่อ
- ผู้ใหญ่บ้าน ม.5 บ้านยาป่าแหน ต.ปางมะผ้า อ.ปางมะผ้า
- ผู้ให้การบำบัดแก่ผู้ติดยาเสพติด อ.ปางมะผ้า
- ผู้นำเกี่ยวกับผลไม้เมืองหนาว
- ประธานฝ่ายบำบัดยาเสพติด องค์กรเครือข่ายชาวไทยภูเขา อ.ปางมะผ้า
- ประธานฝ่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ประธานฝ่ายอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมชนเผ่าลาหู่แดง อ.ปางมะผ้า
- ประธานและภูมิปัญญาท้องถิ่นสมุนไพร

บทบาทในชุมชนปัจจุบัน

- ผู้อาวุโสบ้านผาเจริญ
- วิทยากรด้านผลไม้เมืองหนาว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.ชื่อ นายสุนทร สิ้นสายไทย อายุ 61ปี
 ที่อยู่ เลขที่ 7/1 ม.5 บ้านผาเจริญ ต.ปางมะผ้า อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน 58150
 ประสบการณ์การทำงาน

- ไทยอาสาป้องกันชาติ
- กองหนุนเพื่อความมั่นคงของชาติ
- กองกำลังประชาชนพิทักษ์ถิ่น
- วิทยากรผลไม้เมืองหนาว การเกษตรชาวบ้าน

บทบาทในชุมชนปัจจุบัน

- ประธานคริสตจักรบ้านผาเจริญ
- อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านผาเจริญ
- ผู้นำและผู้อาวุโสบ้านผาเจริญ

4.นายสุทอง ศรีไสไทย อายุ 61ปี

ที่อยู่ เลขที่ 29 ม.5 บ้านผาเจริญ ต.ปางมะผ้า อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน 58150

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่เผยแพร่เพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น เมื่อผู้เอาผิดเห็นไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประสบการณ์การทำงาน

- กองกำลังประชาชนพิทักษ์ถิ่น
- วิทยากรผลไม้เมืองหนาว การเกษตรชาวบ้าน

บทบาทในชุมชนปัจจุบัน

- อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านผาเจริญ

5.ชื่อ นางมา สิ้นสายไทย อายุ 45 ปี

ที่อยู่ เลขที่ 7/1 ม.5 บ้านผาเจริญ ต.ปางมะผ้า อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน 58150

ประสบการณ์การทำงาน

- วิทยากรผลไม้เมืองหนาว การเกษตรชาวบ้าน

บทบาทในชุมชนปัจจุบัน

- อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านผาเจริญ

6.ชื่อ นางสุพินี สิ้นสายไทย อายุ 32 ปี

วันเกิด 23 ตุลาคม 2521

ที่อยู่ เลขที่ 7/1 ม.5 บ้านผาเจริญ ต.ปางมะผ้า อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน 58150

ประวัติการศึกษา

ป.1 – ป.6 โรงเรียนบ้านยาป่าแหน

ม.1 – ม.2 โรงเรียนปางมะผ้าพิทยาสรรพ์

ม.2 โรงเรียนบ้านแม่ละนา

มัธยมปลาย โรงเรียนห้องสอนศึกษา

ปวส. วิทยาลัยการอาชีพนวมิทรราชินี แม่ฮ่องสอน (การบัญชี)

จบปริญญาตรีคณะวิทยาการจัดการ (การบัญชี) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ วิทยาลัย

แม่ฮ่องสอน

ประสบการณ์การทำงาน

- เจ้าหน้าที่ภาคสนาม Heifer International of Thailand

- เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ องค์การ Heifer International of Thailand ร่วมกับคณะสัตวแพทย์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้